

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2020

INNEHALLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Covid-19-pandemin	5
Öka och stärka närvaro och relevans i länet	6
Breddad representation och delaktighet	7
Barn och unga	11
Museet som oberoende arena för demokrati	13
Hållbarhet	14
Maritimt kulturarv och statlig närvaro	16
Digital utveckling	18
Museet som aktör för tillväxt, ett attraktivt län och levande landsbygd	20
Forskning och kunskapsuppbyggnad	22
Kulturmiljövård och hållbar utveckling	26
Regionalt kulturmiljöuppdrag inom bebyggelseantikvarisk verksamhet	27
Regionalt kulturmiljöuppdrag inom den arkeologiska verksamheten	31
Uppdragsprojekt inom kulturmiljöverksamhet	32
Museiupplevelse - museet som mötesplats och kulturarvscentrum	35
Utställningar	36
Programverksamhet och kunskapskommunikation	40
Museiupplevelse på Murberget friluftsmuseum, Ulvö Kapell och Myckelgensjö	43
Främjandet av hemslöjd och hemslöjdsverksamhet i länet	48
Genomförandekapacitet och måluppfyllelse	50
Extern finansiering	53
Ekonomisk analys	55
Utblick framåt	56

INLEDNING

2020 har på många sätt varit ett speciellt år för Västernorrlands museum, då pandemin påverkat museiverksamheten i hög grad. Samtidigt har strategiska utvecklingsprocesser drivits och genomförts, och stora steg har tagits under året avseende de prioriterade uppdragen.

Utvecklingsprocesser utifrån uppdraget har under året drivits inom alla verksamhetsområden; digital tillgång och digital struktur, utställningar, program, kunskapskommunikation och kulturarvspedagogisk verksamhet, kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning samt kulturmiljövård. Det har också drivits utvecklingsprocesser avseende friluftsmuseets underhåll och utveckling och effektivisering av verksamhet i stort.

Den övergripande målbild som hela museets verksamhet arbetar utifrån beskrivs som följer:

Västernorrlands museum bidrar till samhällets uppbyggnad i länet genom att:

- Vara en resurs för hållbar utveckling och hälsa.
- Skapa möjligheter för framtidens kulturarv och kommande generationers lärande.
- Vara en given, efterlängtd och älskad mötesplats och kulturarvsupplevelse.
- Främja och stärka kulturarvet som kunskapskälla, och människors historiska och kulturella medvetenhet.

Utifrån denna målbild, som ska genomsyra museets hela verksamhet, har 13 över-

gripande mål formulerats, och dessa 13 mål utgår från museets olika styrdokument (stadgar, nationell kulturarvspolitik, kulturmiljölag, museilag, regional kulturplan och så vidare). De 13 målen har brutits ned i 4-årsmål och museet är nu halvvägs i målperioden, som också överensstämmer med kulturplanepreioden.

Bland dessa 13 mål ser vi fem som i hög grad innefattar museets alla verksamhetsdelar: Museet ska utveckla sin närvaro och relevans i länet, sträva efter mångfald av berättelser och bredda representation och delaktighet, stärka verksamheten för barn och unga samt fungera som en oberoende arena för demokrati och bli en nationell förebild för hållbarhet och Agenda 2030. Även målet avseende att tillgängliggöra det maritima kulturarvet är ett sådant mål som omfattar många verksamheter på museet, precis som utveckling av samverkan med kulturella och kreativa näringar (KKN).

Verksamheten för att uppfylla dessa mål beskrivs nedan i varsitt kapitel. Ytterligare ett område är tillagt som eget kapitel även fast det inte är ett av de 13 målen, och det är digital utveckling. Därefter följer kapitlen utifrån målen om kunskapsuppbyggnad, kulturmiljöer, museiupplevelse, hemslöjd och genomförandekapacitet. I de olika kapitlen lyfts också de horisontella perspektiv som museiverksamheten ska arbeta utifrån, in. Avslutningsvis beskrivs det ekonomiska läget och en strategisk framåtblick för Västernorrlands museum.

COVID-19-PANDEMIN

Museisektorn har påverkats mycket av Covid-19-pandemin, precis som samhället i stort. Eftersom museer vid sidan av sitt samlingsförvaltande och kunskapsuppbyggande uppdrag också är publika miljöer och upplevelserum har omställningen varit stor i hur uppdragen har kunnat genomföras. Från och med mars har museet haft restriktioner avseende avstånd, hygien och besökarantal och alla publika program inomhus har ställts in. Sedan i slutet av 2020 har människor uppmanats att inte besöka museer alls på grund av det nationella regelverket och de lokala restriktionerna, och kommuner och regioner har uppmanats att stänga all verksamhet som inte är "nödvändig". Till dessa räknas museer, liksom idrottsanläggningar, badhus, öppna förskolor etcetera.

I slutet av november 2020 stängde därför museibygnaden. Det har däremot visat sig under året att friluftsmuseets utemiljöer lockat många besökare, till och med fler än året innan och vi har märkt av ett högt intresse för den delen av vår verksamhet. Därför har en hel del verksamhet kunnat bedrivas utomhus, trots att museibygnaden varit stängd eller öppen med restriktioner.

Omställningen till digital verksamhet har skett, och utvecklingen fortsätter. Trots allt har den publika verksamheten kunnat genomföras i ganska hög grad. Till exempel så hölls under höstlovet alla aktiviteter utomhus i små grupper, och under december har utomhusutställning erbjudits i fönstren på friluftsmuseet samtidigt som de digitala publika aktiviteterna ökat. Det som har varit svårast att genomföra publikt är förstas de inplanerade fysiska utställningarna som både skjutits upp och i nuläget står i stängda lokaler. Även en bit in på 2021 håller museet stängt och inväntar möjligheter att öppna upp för besökare igen. Inom andra delar av verksamheten - kulturmiljö, samlingsförvaltning och

kunskapsuppbyggnad samt administration och fastighetsförvaltning, har verksamheten kunnat pågå trots pandemin, även om anpassningar hela tiden behövt genomföras och en del verksamhet försenats på grund av sjukfrånvaro, krav på visst hemarbete, arbete i smågrupper samt försenade leveranser.

Under hösten 2020 fanns också särskilda medel för att minska effekterna av pandemin inom regional kultur att söka från Kulturrådet. Västernorrlands museum sökte och erhöll medel för såväl museiverksamheten som hemslöjdsverksamheten, något som har stärkt möjligheterna att arbeta strategiskt med att minska effekterna. Hemslöjdsverksamheten fokuserar sina medel på samverkan med samiska slöjdare och museiverksamheten arbetar framför allt med digital och fysisk tillgänglighet till verksamhet.

I stort menar vi att museiverksamheten kunnat arbeta utifrån fyraårsmål, årsmål och övergripande mål och genomfört verksamheten med god måluppfyllelse. Den verksamhetsplan som beslutades i december 2019 har dock påverkats, då vissa aktiviteter behövt göras på helt andra sätt, andra har behövt vänta helt, samtidigt som en del nytt har kunnat prioriteras. Generellt ligger museet trots det på en måluppfyllelse om 82% för årets verksamhetsplan, samt en prognos om att uppnå minst 12 av de 13 4-årsmålen 2022.

ÖKA OCH STÄRKA NÄRVARO OCH RELEVANS I LÄNET

Successivt tas steg för att museet ska bli ett museum för hela länet genom att öka sin närvaro och relevans. Museet har en tydlig prioritering att bli hela länets museum, och därigenom en mötesplats för hela länet. Prognosen är att 4-års målet ska vara nått 2022, med resultat avseende två färdiga basutställningar med länsfokus och tillhörande kunskapskommunikation, med kommunerna gemensamt publikt projekt och insamlingsprojekt samt kompetensutveckling till alla kommuner avseende kulturarv och kulturmiljö, genom museinätverket. Likaså ska en utvecklad modell för upplevelser av kulturhistoriska miljöer i länet vara framtagen och flera miljöer ska ha tillgängliggjorts.

Under året har projektet för basutställningen om forntiden *Möten mellan älvor* utvecklats. En stor utställningsproduktion om länets berättelser genom *Att fånga en plats - berättelser från Västernorrland* har färdigställts och digital kunskapskommunikation har förmedlats. Likaså har det regionala kulturmiljöuppdraget införts. Även utredningen om det kulturarvs- pedagogiska uppdraget i länet har färdigställts och resultaten är redo att implementeras. Utöver det har digital förmedling prioriterats i verksamheten under hela året, eftersom det skapar tillgång till kulturarvet oavsett geografiskt avstånd.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet ska öka och stärka sin närvaro och relevans i länet	<p>Museet har ett gemensamt insamlingsprojekt och ett gemensamt utställningsprojekt tillsammans med länets kommuner.</p> <p>Museet har färdigställt två av tre reviderade basutställningar med länsfokus och tillhörande kunskapskommunikation.</p> <p>Museet har genom museinätverket erbjudit kompetensutveckling till alla kommuners kulturförvaltningar/museer i kulturarv och kulturmiljö. Museet har genom museinätverket skapat en långsiktig plattform för samverkan i alla kommuner. Det regionala kulturmiljöuppdraget är infört i länet. En ny utvecklad modell för museiupplevelser för länets kulturhistoriska miljöer är framtagen och genomförd.</p>	99%	50% Förväntas nå 100% 2022

BREDDAD REPRESENTATION OCH DELAKTIGHET

Det övergripande målet är att museet med en mångfald av berättelser ska sträva efter breddad representation av besökare och invånare, en breddad representation av röster i samlingarna samt en ökad delaktighet och inflytande från alla målgrupper utifrån tillgänglighetskrav, diskrimineringsgrunder, normkritik och nationella minoriteter. Fokus under denna period ligger (förutom på barn och unga, följs upp under särskilt mål för barn och unga nedan) på målgruppen äldre, på samiskt kulturarv samt personer med utländsk bakgrund. Prognosen är att 4-års målet kommer att nås, och av 2020 års aktivitetsmål ligger verksamheten på en uppfyllnad om 80%. Pandemin har påverkat, och gjort det svårt att nå nya målgrupper och skapa delaktighet. Dock har mycket gjorts inom verksamheten.

Ett omtag kring samisk representation i basutställningarna har påbörjats i och med revideringen av museets forntidsutställning. Arbetet, som inletts med en översyn av nuvarande berättelser, kommer att ligga till grund för fortsatta insatser kring basutställningarna de kommande åren. Samma kravbild ställs på tillfälliga utställningar, program och i kunskapskommunikation. I utställningen *Att fånga en plats* har museet under hösten inlett ett arbete med att samla samtidsfotografi från en bred allmänhet, där alla har möjlighet att bidra. Syftet är att demokratisera skapandet av det visuella kulturarvet och bredda perspektiv och motiv i museets fotografiska samlingar. För att verkligen nå en bredd av deltagare har särskilda till att börja med programinsatser genomförts i samarbete med projekt *Landskapet för asylsökande* (se nedan). Också i samarbete med projektet medverkar museets personal i en studiecirkel för asylsökande och nyanlända, där museets kunskapsbank och historiaramar in frågor om demokrati, mänskliga rättigheter och barnkonventionen.

Tillgänglighetsperspektivet är ständigt närvarande i all publik verksamhet. Fysisk tillgänglighet bevakas löpande i museets utställningsgrupp med stöd av en arbetsgrupp. Området digital tillgänglighet har under 2020 bland annat präglats av arbete med tillgänglighetsredogörelse för webbplatsen och av rutiner för syntolkning i sociala medier och textning av film.

Under 2020 har integrationsprojektet *Landskapet för asylsökande del 2* varit en prioriterad integrationsinsats, i syftet att främja asylsökandes och nyanländas aktiva deltagande i kulturlivet. Projektet har varit ett samarbete mellan 5i12, Ångekyrkan och Västernorrlands museum. Projektet har anordnat föreläsningar, studiebesök och skapande verksamhet som gynnat deltagarnas kreativitet. Föreläsningarna har fokuserat på föreningsliv, demokrati och mänskliga rättigheter. Projektet har, trots pandemin, lyckats skapa ett aktivt deltagande i kulturlivet. Deltagarna har varit motiverade att delta aktivt och dela med sig av sina åsikter. Bildspelsproduktionen, *Min berättelse är med: mångfald och inkludering* är ett gott exempel på detta. Bildspelsproduktionen visar asylsökandes perspektiv på ett jämlikt samhälle. Utöver detta hann kulturresores, utflykter och studiebesök till olika destinationer genomföras innan pandemin bröt ut och ersatte resorna med digitala träffar. Projektet hann med att besöka till exempel Örnköldsviks museum och konsthall, Arnäs hembygds-gård, Västernorrlands museum, Lunde, Mannaminne, Utviksgården och Västana-fallets natur och kulturcentrum i Viksjö.

Aktiviteterna genomfördes för att öka kunskapen om kultur och historia i länet och på så vis lära känna sin nya hembygd. När träffarna blev digitala uppkom nya behov, då gruppen asylsökande upplevde stora behov av att kunna ta till sig samhällets information om Covid-19-pandemin.

Projektet förmedlade all information från Folkhälsomyndigheten, Region Västernorrland och andra organisationer till asylsökande och nyanlända. Totalt har 628 personer deltagit i projektet, och under 2021 fortsätter projektets del 3.

Pandemin har försvårat delaktigheten för olika grupper. En grupp som drabbats hårt är personer med funktionsvariationer. Museet brukar i samverkan arrangera *Kulturslaget* tillsammans med ABF och Kulturrycket, men tyvärr har pandemin omöjliggjort evenemanget. *Kulturslaget* är ett evenemang som består av poesiuppläsning, teater, musik och konst med ungdomar som har funktionsvariationer. Aktiviteterna hoppas kunna återupptas under 2021. Även äldre har drabbats hårt.

I ett alltmer digitaliserat samhälle har många äldre svårigheter att ta till sig

museets växande digitala utbud och nu under Corona är svårigheten att nå oss ännu större. Detta har resulterat i utvecklingen av en ny programaktivitet kopplad till utställningen *Att fånga en plats*, där museet erbjuder äldre att via fysiska brev på posten ta del av utställningens innehåll på ett personligt sätt. Insatsen startar tidigt 2021 och kommer att utvärderas och utvecklas.

Tillgänglighetsgruppen på museet är aktiv, och har tagit fram tillgänglighetspolicy och plan för kontinuerlig kvalitetssäkring och utveckling. Planen byggs på med specifika aktiviteter och riktlinjer för respektive verksamhetsområde. Under 2020 uppfylldes alla åtgärder avseende tillgänglighet i museibygnaden, och museet uppfyller också kraven på en tillgänglig webb och tillgänglig information.

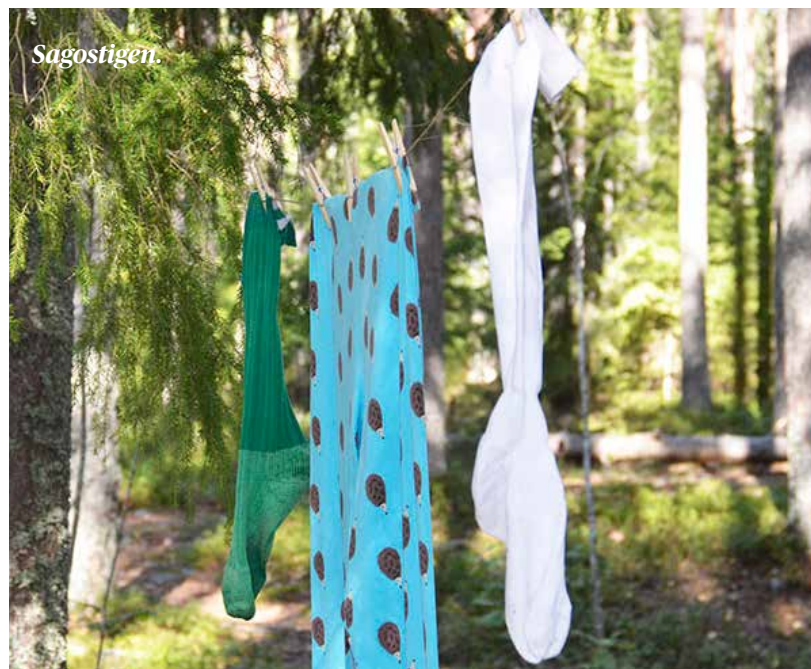

integrationsprojektet *Landskapet för asylsökande del 2.*

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
<p>Museet ska med en mångfald av berättelser sträva efter breddad representation av besökare och invånare (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet), samt ökad delaktighet och inflytande från alla målgrupper (förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)</p> <p>(* - obs I uppdragsdirektivet beskrivs uppdraget gällande nationella minoriteter som ett främjandemål: "Stiftelsen ska synliggöra nationella minoriteters och ursprungsbefolknings historiska närvaro och deras språk och kulturer ska synliggöras i egenskap av det egna kulturarvet samt som en del av det gemensamma kulturarvet och en del av berättelsen om Sverige")</p>	<p>Breddad representation finns för definierade grupper i basutställningarna, tillfälliga utställningarna, utbudet av program samt i kunskapsuppbyggnaden och kunskapskommunikationen fysiskt och digitalt.</p> <p>Fokus under denna period på målgruppen äldre och samiskt kulturarv samt människor med utländsk bakgrund. Delaktighet finns för definierade grupper i basutställningarna, tillfälliga utställningarna, utbudet av program samt i kunskapsuppbyggnaden och kunskapskommunikationen fysiskt och digitalt.</p> <p>Fokus under denna period på målgruppen äldre och samiskt kulturarv samt människor med utländsk bakgrund. Tillgänglighetsgruppens aktiviteter avseende friluftsmuseum, utställningar, enkelt avhjälpta hinder, information och kommunikation är uppfyllda samt under hela perioden ett kontinuerligt arbete med löpande tillgänglighetsutveckling inom hela verksamheten.</p>	80%	45% Förväntas nå 100% 2022

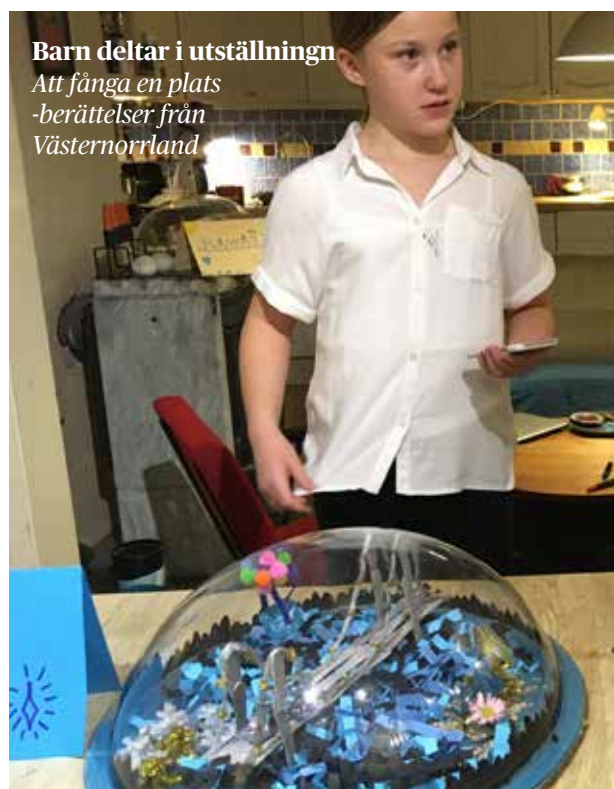
integrationsprojektet *Landskapet för asylsökande del 2.*

Sagostigen.

Väsenstigen.

Barn deltar i utställning
Att fånga en plats
-berättelser från
Västernorrland

Kung Bore och tomtarna firar jul
i fönstren på de kulturhistoriska
byggnaderna på friluftsmuseet.

Insamling omerfarenheter
kring pandemin.

BARN OCH UNGA

Museet har ett uppdrag att stärka sin verksamhet för och med barn och unga för ökad representation och delaktighet. Prognosen är att målet för fyraårsperioden kommer att nås och under 2020 har 77% av aktivitetsmålen uppfyllts. Tyvärr har pandemin begränsat möjligheterna att nå fram till barn och unga, och att skapa delaktighet. Trots det har mycket kunnat genomföras i verksamheten, och det har funnits vissa möjligheter inom pågående verksamhetsprocesser.

Under fyraårsperioden är det prioriterat att arbeta utifrån barnkonventionen, skapa ett brett och omfattande, utvecklande och föränderligt utbud för barn och unga i länet samt att fler barn och unga i länet upptäcker museets utbud och bidrar till länets kunskapsuppbyggnad. Målet för fyraårsperioden är också att museet har en aktiv roll som läranderesurs i länet; för förskola, skola och fritids i samt för lovlediga och fritidslediga barn och unga och deras familjer.

Under våren 2020 genomförde museet en insamling kring erfarenheter av pandemin. Insamlingen fick bland annat ett gensvar hos en yngre publik, som vanligtvis inte interagerar i digitala kanaler med museet, och erfarenheterna läggs nu till grund för kommande årens insamlingsarbete där ett mål är att låta unga göra sin röst hörd och vara med och skapa kulturarvet.

I det pågående arbetet med basutställningarna är barn en prioriterad målgrupp, och under 2020 har förberedande projektarbete genomförts så att den första av de tre utställningarna ska kunna stå klar i oktober 2021, *Möten mellan älvar*. Även i arbetet med *Att fånga en plats - berättelser från Västernorrland*, är barn en prioriterad målgrupp och det har genomförts referensgruppsarbete och skapats delaktighet på olika vis i produktionen. Tyvärr har inte utställningen kunnat öppna och den

planerade programverksamheten inte kunnat genomföras på grund av rådande restriktioner.

I det regionala kulturmiljöuppdraget har några visningar kunnat genomföras för skolan. Utöver det så har satsningarna under året varit på skollediga barn och ungdomar, utomhus och på friluftsmuseet. Bland annat har *Väsenstigen* utvecklats för barn 8-12 år, med digitalt upplevelse- och kunskapsmaterial för barn om folktröväsen, och museet har samverkat med Bäverteatern och Jens Nilsson kring *Sagostigen* på friluftsmuseet, för målgruppen 4-8 år. Under sommaren dramatiserades stigen av skådespelarna. Julens fönsterutställning skapades för barn och unga. Lovaktiviteter genomfördes ute under alla lov. Läs mer under kapitlet *Museiupplevelser*.

Den strategiskt viktiga kulturarvspedagogiska utredningen har genomförts och slutförts under året i syfte att kunna erbjuda i länet likvärdigt kulturarvspedagogiskt utbud, speciellt för grundskolan. Utredningen har genomförts i nära samverkan med de nationella processer som pågår kring kulturarvspedagogik och i samverkan med länets kultur- och skolförvaltningar. Resultatet av utredningen tas vidare i museets utvecklingsprocesser kring utställningar och kunskapskommunikation och det prioriterade arbetet för barn och unga, och drivs inom kort vidare av museets kulturarvspedagog. Utredningen visar på behov av utveckling avseende samverkan i kommunerna och regionalt, arbete gentemot skolans läroplaner, framförallt i mellanstadiet och högstadiet, digital utveckling samt intern samordning med övrig verksamhet på museet.

Ögon som markerar Väsenstigen på friluftsmuseet.

MUSEET SOM OBEROENDE ARENA FÖR DEMOKRATI

Västernorrlands museum arbetar med ett demokratitema under 2021 och 2022. Framförallt så är det verksamhet kopplat till detta tema som avser måluppfyllnad 2022. Prognosen är god att nå målet. Under 2020 har förberedelserna för demokratiarbetet kommit igång ordentligt och tillhörande utställningar, program och kunskapskommunikation har planerats. Nämnas kan särskilt det samarbete som finns tillsammans med Länsstyrelsen, där det nystartade regionala demokratinätverket i länet fyller en viktig funktion och där länsmuseum aktivt deltar, bland annat med presentationer om pågående projekt gällande demokrati. Inom nätverket och tillsammans med länsstyrelseledningen har ett projekt tagits fram som heter *100 röster om demokrati i Västernorrland*, och som under 2021 kommer att bli

en digital produktion och insamling av berättelser om demokrati i vårt län.

Produktionen kommer att komplettera riksdagsutställningen *Fira demokratin!* som anländer till Västernorrlands museum under 2021. I länet sker också programpunkter under året i samverkan mellan kommuner, länsstyrelse och andra aktörer.

Utöver dessa konkreta projekt arbetar museet för att integrera rollen som oberoende arena för demokrati i uppdraget i stort, genom att nyttja fysiska och digitala forum för detta.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet stärker sin verksamhet för och med barn och unga för ökad representation och delaktighet (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)	Museet har integrerat barnperspektivet i processerna för museiupplevelser och kunskapskommunikation. Museet har infört lärande- och kreativitetsmiljöer, både digitalt och fysiskt, som når länets barn och unga när de implementeras. Mål med dessa digitala och fysiska miljöer är ökat lärande och upplevelser om kulturarvet samt arrangörsutveckling inom musei- och kulturarvssektorn. Pedagogisk kompetens har rekryterats, en strategi är framtagen för det kulturarvspedagogiska uppdraget i länet och uppdraget har implementerats. Genomförda mätningar visar att museiupplevelser i ökad omfattning har nått fram till barn och unga i länet.	77%	45% Förväntas nå 100% 2022

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet ska fungera som en oberoende arena för demokrati (inriktningsmål och förmedlingsmål i uppdragsdirektivet)	Museet har slutfört demokratiåret 2022 med tillhörande utställningar, program och kunskapskommunikation. Riksdagens utställning inklusive programverksamhet och kunskapskommunikation om demokrati har visats och genomförts. Samarbetet med Länsstyrelsen har resulterat i projektet 100 röster om demokrati i Västernorrland samt vi ser en fortsättning på samarbetet med Länsstyrelsen och andra parter. Museet har en process för att fånga upp, fördjupa och kommunicera dagsaktuella frågor samt har implementerat denna.	100%	50% Förväntas nå 100% 2022

HÅLLBARHET

Museet har i sin övergripande målbild att vara en resurs för hållbar utveckling och hälsa, och hela museets verksamhet ska genomsyras av detta. I begreppet hållbarhet ingår social, kulturell, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Under 2020 har museets övergripande tema varit hållbarhet, och mycket verksamhet har utformats utifrån detta.

Under våren 2020 inleddes samtal med organisationen We Are Museums för att genomföra seminarier på tema hållbarhet och museer. Genomförandet påverkades dock av pandemin och resultatet blev istället interna diskussioner kring hållbarhet inom museets olika verksamhetsområden.

Arbetet med basutställningarna integrerar hållbarhet som ett centralt fokus. Utgångspunkten för forntidsutställningen har varit att så långt som möjligt återbruka utställningen, både i form av teknisk produktion och innehåll.

Årets tillfälliga utställningar *Studio Super-sju* och *Att fånga en plats - berättelser från Västernorrland* integrerar temat. I utvecklingsarbetet och programverksamheten på friluftsmuseet ses kulturarvet som en resurs för hållbar utveckling genom fokus på byggnadsvård och hållbara traditioner.

Butiken jobbar med hållbarhet och återbruk samt restprodukter och Fairtrade, en inriktning som kommer att fortsätta utvecklas.

I skuggan av Antropocen (Riksantikvarieämbetet och Världskulturmuseerna) är ytterligare ett samverkansprojekt som museet varit delaktig i, och som avslutades 2020. Projektet undersökte hur museer kan använda sig av antropocenbegreppet och arbeta mer hållbart både internt och i förmedling externt. En antologitext om hållbarhetsperspektiven på Västernorrlands museum har skrivits, och väntar på att ges ut.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet är en nationell förebild inom hållbarhet/Agenda 2030 (utgångspunkt i uppdragsdirektivet)	Museet har integrerat hållbarhetsmålen i produktionsprocessen för museiupplevelsen. Museet har integrerat hållbarhetsmålen i fastighetsförvaltningen. Museet arbetar som en resurs för hållbar utveckling inom kulturarv och kulturmiljö inom KKN och kulturmiljövården. En särskild satsning med kunskapskommunikation inom hållbarhetsområdet har genomförts. Museibutiken är fairtrademärkt och har ett lokalt präglat kulturarvs- och hantverksutbud.	88%	50% Förväntas nå 100% 2022

Byggnadsvård på friluftsmuseet.
Jonatan Fözö en av våra duktiga hantverkare.

MARITIMT KULTURARV OCH STATLIG NÄRVARO

Ett av museets mål är att främja det maritima kulturarvet och dess betydelse i länet. Här innefattas fritidsbåtmuseets verksamhet och länsmuseumets verksamhet med det maritima kulturarvet i stort.

Fritidsbåtmuseet är ett samarbete mellan Sjöhistoriska museet, Härnösands kommun och Västernorrlands museum. Samarbetet stärker den statliga närvaron i länet.

Under året har en ny utställning visats - *Tro, hopp och kärlek*. Utställningen uppmärksammar identitet och sjömans-tatueringar och är producerad och tillhandahållen av Sjöhistoriska museet.

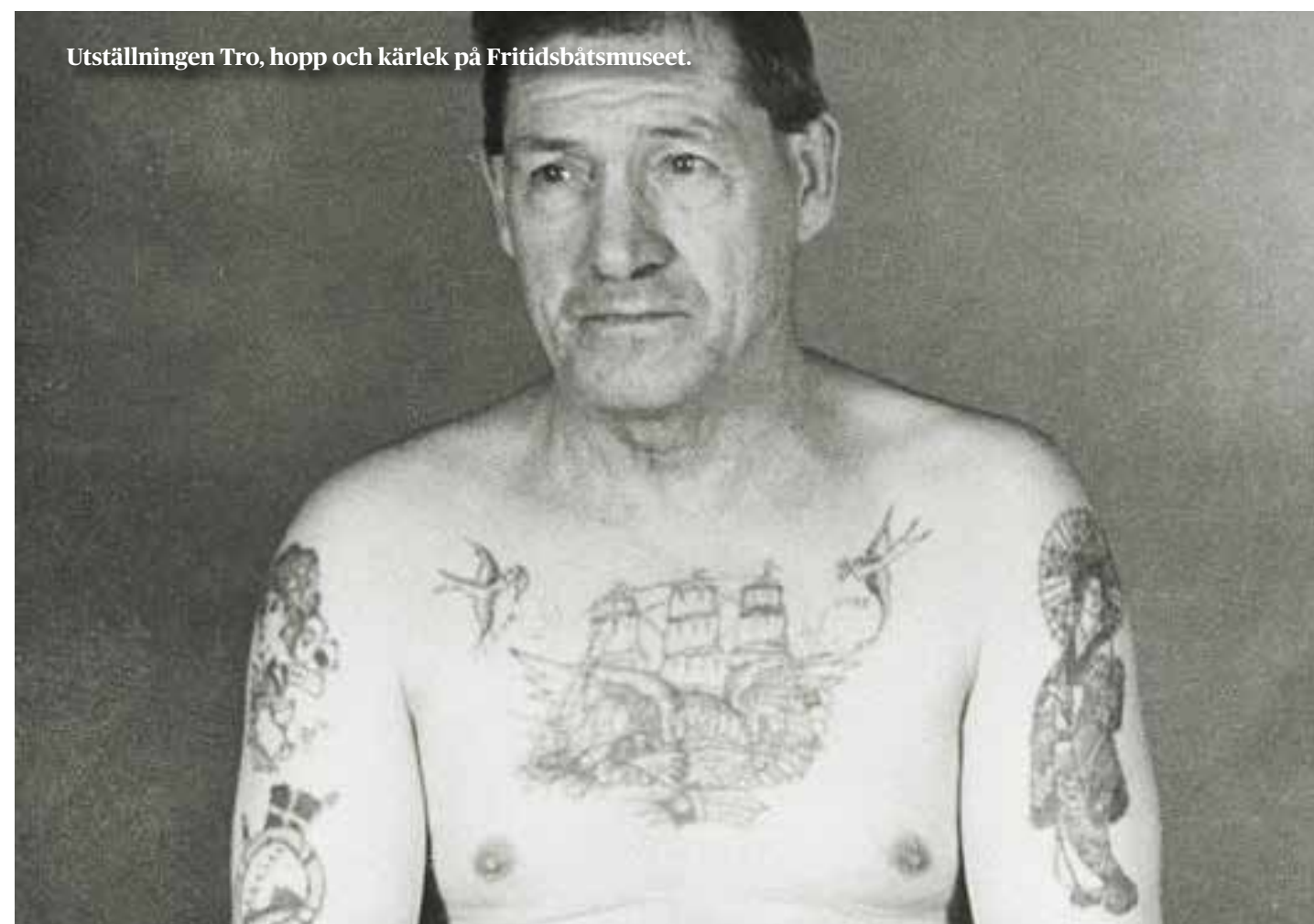
Rekvisitan på fritidsbåtmuseet har också förstärkts med fritidsbåtmotorer från Västerås veteranbåtmuseum, och produktion av utställning har påbörjats,

som ett komplement till basutställningen med båtar. Ett kunskapsmaterial har tagits fram avseende konstruktörer av fritidsbåtar och dessa kommer att tillgängliggöras. Prognosen är oklar avseende uppfyllnad av fyraårs målet 2022, och diskussionerna kommer att fördjupas under 2021 avseende Fritidsbåtmuseets framtid och utveckling.

Det är först 2023 som Västernorrlands museum kommer att ha ett maritimt tema, och fram till dess tas underlag fram för detta temaår samt att det görs flera digitala insamlingar för att skapa goda kunskapsunderlag. Projektansökningar har också förberetts under 2020, både av kulturförvaltningen på Härnösands kommun och i verksamheten på Västernorrlands museum.

Utställningen *Tro, hopp och kärlek* på Fritidsbåtmuseet.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet främjar det maritima kulturarvet och dess betydelse i länet (främjandemål i uppdragsdirektivet)	Långsiktigheten för fritidsbåtmuseet har säkrats och en intressant utveckling för museet som nationellt och regionalt besöksmål för 2023 och framåt har möjliggjorts. Museet har budget och genomförandeplan för det maritima temaåret 2023, genom kunskapsuppbyggnad, museiupplevelser och kunskapskommunikation. Museet har integrerat det maritima temat i basutställningarna och dess kunskapskommunikation för forntid och medeltid, samt planerar det för basutställningen om modern tid.	73%	30% Oklart om 100% kan nås 2022.

DIGITAL UTVECKLING

Digital utveckling av museiverksamheten har varit särskilt prioriterat vid museet, något som beslutades redan i den strategi som togs fram 2019. Strategin lyfter att digitalisering ska genomsyra museets samtliga verksamheter, och särskilt utvecklas kopplat till publika erbjudanden och tillgänglighet till museets samlingar och kunskapsbank. Med ett digitalt först-perspektiv inkluderas digital förmedling i hela museets publika utbud och syftet är att så många som möjligt ska nå av museets verksamhet och skapa nya slags museiupplevelser. Tillgängligheten ska inte begränsas geografiskt, och digitaliseringen ses som en av flera metoder som möjliggör museets uppdrag att nå hela länet.

Det förberedande arbete som genomfördes under 2019 har gjort museet väl förberett för covid-19-pandemin som i sin tur påskyndat en förstärkt publik digital verksamhet med livesändningar, nya former av programverksamhet i digitala kanaler och ett starkt redaktionellt innehåll på webbplatsen. Detta görs genom att arbeta med digital insamling, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande, men också med metodutveckling som stärker en *sömlös helhetsupplevelse av museet*. Museet utvecklar också ett *digitalt först-perspektiv* där den digitala upplevelsen sätts i första rummet, med syfte att locka till fysiska besök, till dialog, medskapande och delaktighet.

Under 2020 har omfattande insatser stärkt det digitala utbudet. En del var redan planerat, men en del verksamhet har utökats på grund av pandemin. Ett fokus har varit att tillgängliggöra samlingar och byggnader. Exponeringen av länets kulturarv har ökat rejält i sociala medier under hösten och vintern. Under första delen av året visades delar av samlingarna med tema *#veckansföremål*. Under sommaren och hösten har konceptet utvecklats till

#veckansbyggnad. Texterna, som skrivs av museets byggnadsantikvarier, är mycket uppskattade och berättar om såväl museets egna kulturhistoriska byggnader som byggnader i länet. Även fotosamlingarna har exponerats mycket i museets sociala medier, framförallt i samband med årets julkalender. Föremål och fotografier med en spännande eller inte tidigare berättad historia har valts ut. Fokus i de kunskapsförmedlande inläggen är berättelser från hela länet. Inläggen skapar ofta dialog kring minnen och erfarenheter relaterade till föremål eller miljöer och konceptet fortsätter under 2021.

En viktig utveckling under 2020 är ökade insatser kring redaktionellt innehåll på museibloggen, som är ett sätt att skapa värde i digitala kanaler. Att långläsning uppskattas visar statistiken, redaktionellt material lockar publiken att stanna längre på museets webbplats. Museibloggen har både gästats av externa skribenter och fyllts med kunskapsinnehåll från museets antikvarier och arkeologer.

Det är framförallt inom programverksamheten det digitala utvecklingsarbetet skett. Under året har en rad olika format provats, filmade inslag från arkeologernas arbete, som livesändningar av program på friluftsmuseet och samtal med inbjudna gäster på tema *Mitt Västernorrland*. Ett uppskattat digitalt finissage genomfördes med vävgruppen Studio Supersju, och från decem-

ber har en serie digitala visningar inletts av *Att fånga en plats* inletts. Insatserna har stärkt museets kompetens på området på flera sätt.

För att bättre kunna möta publiken i digitala kanaler har hösten 2020 också tre pilotprojekt genomförts kopplat till forntiden och länets kulturhistoriska miljöer. I projektet har en rad publiceringsformat utforskats som 3D-skanning, 3D-utskrifter, projicerade upplevelser, poddar och animerad film. Pilotprojekten syftade också till att utforska nya sätt att knyta ihop museiupplevelsen i det fysiska rummet, i basutställningen eller på plats i länet, med kunskapsinnehållet i digitala kanaler så som webbplats och mediaguide.

Även inom den löpande verksamheten har den digitala utvecklingen varit omfattande. Den löpande övergången från stationära

datorer till laptops blev år 2020 helt klar, vilket förstås var mycket lägligt med tanke på det distansarbete som sedan blivit följden av pandemiutbrottet. Ingen medarbetare är längre knuten till en fysisk plats när det gäller arbete vid dator. Att museet var så väl förberett med en redan fungerande möjlighet till distansarbete, gjorde övergången till distansarbete mycket smidig. IT-mognaden har också ökat markant under 2020, mycket på grund utav omställningen till distansarbete som ställde högre krav på att kunna hantera alla IT-system. Användningen av Teams gick till exempel upp med flera hundra procent under mitten av 2020. Framtida utbildningsinsatser inom IT har fått en rejäl skjuts av den digitala mognaden, vilket skapar mycket goda förutsättningar för måluppfyllelse i hela verksamheten.

MUSEET SOM AKTÖR FÖR TILLVÄXT, ETT ATTRAKTIVT LÄN OCH LEVANDE LANDSBYGD

Västernorrlands museum arbetar aktivt med besöksnäring, kulturturism och kulturella och kreativa näringar. Fyraårs-målet innefattar god samverkan med centrala besöksnäringssaktörer i Västernorrland, etablerade kontakter och samverkan inom byggnadsvård i länet (se nedan i beskrivningen av verksamheten i det kapitel där det regionala kulturmiljö-uppdraget beskrivs) samt att museet har etablerat kontakter och samverkan med kulturella och kreativa näringar i länet (KKN) inom andra delar av verksamheten.

Ett fyraårs-mål är också att museet ska ha etablerat, i projektform, samverkan med KKN i länet inom återbruk, hantverk och konst avseende affärsutveckling på friluftsmuseet och i länet. För att detta sista mål ska uppfyllas krävs extern finansiering, något som museet arbetat aktivt för med flera ansökningar under 2020. Arbetet har ännu inte gått i mål, och museet söker fler projekt. Prognosen att målen ska nås till 2022 är god. Uppfyllnaden av årets aktiviteter är 80%, och precis som inom andra verksamhetsområden har aktiviteterna påverkats av pandemin.

Den övergripande tanken är att friluftsmuseet ska kunna bli ett långsiktigt hållbart och attraktivt besöksmål och en mötesplats i och för regionen. Museet har under 2020 prioriterat att tömma byggnaderna runt torget på friluftsmuseet från personal, så att de kan användas för andra ändamål i samverkan med andra, inte minst kulturella och kreativa näringar. Projekt förbereds avseende byggnaderna runt torget, både projekt med fokus på byggnadsvård och tillgänglighet och med fokus på utveckling. Platsen friluftsmuseet har särskild potential att bli en levande och naturlig mötesplats för många olika målgrupper; för Härnösandsbor och invånare i regionen och för kulturella och kreativa näringar,

näringslivet, skolor och utbildningar samt besökare som är nyfikna på att uppleva Västernorrlands ursprung. Friluftsmuseet har sin styrka i det vackra området och historien kopplad till platsen, en regional roll och bred förankring. De cirka 80 kulturhistoriska byggnaderna, stora evenemang som nationaldag och midsommar, uppvisandet av ett brett kulturarv från regionen och stor museal kompetens är styrkor i en utvecklings-satsning. De besökare som vill uppleva regionen och Murberget friluftsmuseum vill uppleva norrländsk kultur och livsstil, natur och njuta av god mat och dryck. 2020 inleddes med framtagande av en rapport: *Murberget friluftsmuseum - centrum för kulturarv och hållbarhet*. Arbetet finansierades delvis av Leader, men tog också med andra delar i analysen. Rapporten byggde dessutom på slutsatser från 2019 års rapport om destinationsutveckling av Murberget friluftsmuseum, framtagen av Kairos Future i samverkan med museet, Höga Kustens Destinationsutveckling och Härnösands kommun. Under hösten 2020 hade Västernorrlands museum en praktiserande student som tog fram rapporter om museets besöksmålsutveckling, bland annat förslag gällande webbutveckling, butiksutveckling, utveckling avseende samverkan med Härnösands folkhögskola samt samverkan med KKN-aktörer. Under våren 2021 skriver samma student examensarbete om Västernorrlands museums utveckling som besöksmål. Dessa underlag bildar en god grund för kommande projektansökningar och vidare samverkan inom området.

Utöver fokus på Murberget friluftsmuseum som arena för kulturella och kreativa näringar och tillväxt, så har Västernorrlands museum tillsammans med Höga Kusten Destinationsutveckling förberett samverkan inom platsutveckling av

Kulturarvsturism. Bland annat har en presentation hållits vid slutkonferensen för projektet *Resor i tid och rum*, vid Høla folkhögskola. Tillsammans med Norra Berget friluftsmuseum har samverkan dis-

kuterats under året, och KKN-samverkan och platsutveckling är två centrala teman i det fortsatta samarbetet.

Övergripande mål	Fyraårs-mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs-målen, prognos 2022
Museet har en stark/stärkt roll som aktör för tillväxt, ett attraktivt län och levande landsbygd i länet ifråga om besöksnäring, kulturturism och kulturella och kreativa näringar (del av målet ur uppdragsdirektivets utvecklingsmål)	Museet har god samverkan med centrala besöksnäringssaktörer i Västernorrland. Museet har etablerat kontakter och samverkan med KKN inom byggnadsvård i länet. Museet har etablerat kontakter och samverkan med KKN i länet i utställningar och program och butik. Museet har etablerat, i projektform, kontakter med KKN i länet inom återbruk, hantverk och konst avseende affärsutveckling på friluftsmuseet och i länet.	80%	50% Förväntas nå 100% 2022

FORSKNING OCH KUNSKAPSUPPBYGGNAD

Kunskapsuppbyggnad är en förutsättning för museernas förmedlande och publika uppdrag, och Museilagen ställer krav på detta. I fyraårs målet, som ska vara uppfyllt 2022 betonas olika delar. Här prioriteras utveckling av rutiner för kvalitetssäkring av kunskapskommunikation och museiupplevelser så att de bygger på vetenskaplighet, på kunskap av hög kvalitet och på samlingar. Dessutom prioriteras att tillgängligheten till arkiv och samlingar förbättras i länet och nationellt samt att museet har en utvecklad och kvalitets-säkrad process för samlingsförvaltning.

För året låg måluppfyllnaden på 78% av årets aktiviteter, och verksamheten, särskilt de delar som innefattar samlingsförvaltningen, har påverkats av pandemin. Till exempel har leveransen av *Primus* försenats och det har varit svårt att lösa vissa klimatfrågor i magasinerna på grund av försenade leveranser och byte av drivsystem för rörliga hyllor. Även genomgång av mottagningsmagasin och utrymning av Arne Jones-magasin har skjutits upp. Prognosen för fyraårsperioden är dock att målet ska nås till 2022.

Inom samlingsförvaltningen har kartläggning av samlingsförvaltningskedjan genomförts, från förvärv till bevarande och till förmedling, med stöd av den allmänt använda samlingsförvaltningsstandarden *Spectrum 5.0*. Museet vill genom denna kartläggning fastställa att en säker samlingsförvaltning bedrivs. Samlingsförvaltningen är viktig för att stärka och befästa Västernorrlands museums förtroende för allmänheten, andra museala institutioner samt personer/verksamheter som vill ta del av museets verksamhet. Arbetet med samlingsförvaltningsadministration har fokuserat på rutiner, in- och utlån, förvärv och gallring och riktlinjer för mänskliga kvarlevor i samlingarna. Kartläggningen kommer att fortsätta under 2021 och rutiner och

policys implementeras därefter löpande i verksamheten.

Museet har under året bedrivit arbete med implementering av det nya samlingssystemet *Primus*, som ska möjliggöra publicering av samlingarna på www.digitalmuseum.se. Arbetet har även omfattat att förbereda bilder av hög kvalitet ur de fotografiska samlingarna för publicering i det nya systemet. Exempelvis har de senaste åren stora delar av Viktor Lundgrens omfattande fotosamling digitaliserats och ska publiceras under 2021.

Det gamla samlingssystemet *Collective Access* fasas ut under 2021 i takt med att de digitala samlingarna, som flyttats över till *Primus*, kvalitetssäkras. Arbetet med *Primus* och Digitalt Museum kommer

Foto Viktor Lundgren.

fortsätta under de närmsta åren med fokus på att berika innehållet och göra samlingarna mer sökbara för forskare och för allmänheten, något som skapar viktig tillgång i länet, nationellt och internationellt.

Dokumentation är ett viktigt arbete för att fortsatt säkra att angelägna berättelser från Västernorrland bevaras för framtiden. Under 2020 genomförde museet en större dokumentation och insamling från ett torp i Nordsjö, Långsele. Dokumentationen utgörs av fotografier och inspelade intervjuer, och av insamling av föremål och dokument som speglar livet på torpet under några decennier. Vid besöket i Nordsjö välkomnades museets antikvarier av Maj-Lis, som växte upp på torpet under 1950-talet. Hennes pappa hade en funktionsnedsättning vilket påverkade familjens förmåga att försörja sig. Flytten till torpet

innebar möjlighet att odla och ha egna djur. Familjen med nio barn klarade sig bra trots små inkomster. Ett av de föremål som museet samlade in i Nordsjö är en välanvänd potatissäck, lappad och lagad, som speglar potatisens betydelse för familjens försörjning. Potatissäcken visas under 2021 i utställningen *Att fånga en plats*.

Under 2020 har museet etablerat två nya verktyg för insamling av bilder och berättelser från Västernorrland. Genom webbplatsen www.minnen.se skapar museet förutsättningar att samla via frågelistor, där museet ställer frågor kring samtida företeelser i samhället. Via en nyutvecklad tjänst, en prototyp, samlas digitala samtidsbilder - de vi tar med våra mobiltelefoner. Tjänsten finns tillgänglig på www.mittvasternorrland.se och bilderna visas i realtid i utställningen *Att fånga en plats - Berättelser*

Torpet i Nordsjö.

En potatissäck, ett föremål från Torpet i Nordsjö.

från Västernorrland, samtidigt som de samlas in och blir en del av museets samlingar för framtida generationer att ta del av.

I prioriteringarna har också fortsatt utveckling av samarbetet med Mittuniversitetet, länets folkhögskolor, yrkeshögskolor, studieförbund samt övriga musei- och kulturarvssektorn regionalt och nationellt lyfts. Här beskrivs några av årets viktigaste samarbeten nationellt och regionalt.

I Norrland har museerna ett gemensamt kunskapsuppbyggande projekt *Museer i Norr - Nätverk för kunskap* som syftar till att stärka museernas förutsättningar att utvecklas utifrån krav på kunskapsuppbyggnad enligt Museilagen. Projektet koordineras från Västernorrlands museum och delfinansieras av Statens kulturråd och Region Västernorrland. Under 2020 genomfördes webbseminarier kontinuerligt under året. Seminarierna har vänt sig till olika yrkesgrupper i museerna i Norrland med målsättningen att presentera och diskutera ny forskning, nya arbetsmetoder eller ett tätare samarbete mellan museerna. Teman har bland annat varit fysisk och intellektuell tillgänglighet i utställningar, strategier för digitalisering, digital förmedling, samverkan med hembygdsrörelsen, utveckling av affärsverksamheter, kulturarv under vattenytan (marin arkeologi), världsarv i norr, forskning om kulturturism, reglerade vattendrag med mera. Projektkoordinator vid Västernorrlands museum har inom projektet även utrett frågor om forskarutbildning för museipersonal och vidareutbildning till byggnadsantikvarie då behovet av utbildade byggnadsantikvarier är stort i Norrland. Cheferna inom samarbetet har haft strategiska möten gällande museernas utveckling, något som planeras fortsätta under 2021 och därefter, då de norrländska museerna har liknande förutsättningar och utmaningar.

Under 2020 har läns museerna generellt

stärkt sin position i samverkan genom Läns museernas samarbetsråd, Landsantikvarieföreningen och projektet Sveriges största museum. Läns museerna står inför stora utmaningar vad gäller bevarande av kulturarv och kulturmiljöer i sina län, inte minst i form av samlingar och byggnader, men också utmaningar ifråga om att klara sina uppdrag inom samlingsförvaltning, kunskapsuppbyggnad och publik verksamhet genom Museilagen.

Museilagen ställer höga krav på kunskapsuppbyggnad, samlingsförvaltning och publik verksamhet och är tydlig med kravet på att verksamheten ska vila på professionell grund och utgå från ett kvalitetsperspektiv. Under 2020 har samverkan framförallt gällt målgruppsarbete, statistik och kompetensutveckling samt förberedelser inför 2021 års *Folk och Kultur*. Västernorrlands museum ingår i arrangörsgruppen för två seminarier och ett samtalsmöte under konferensdagarna tillsammans med Kalmar läns museum och Västmanlands museum.

Regeringen gav i januari 2020 Riksantikvarieämbetet i uppdrag att göra en genomlysning av läns museernas verksamheter, och granskningen innehåller en analys av hur förutsättningarna förändrats över tid, driftsformer, uppdrag och verksamheternas betydelse för den regionala infrastrukturen. Västernorrlands län är ett av fem län som utredningen har studerat ingående och museichefen har tillsammans med de andra 4 museicheferna varit aktivt involverad som diskussionspart till utredaren under året. Utöver detta har såväl Landsantikvarieföreningen, där museichefen sitter i styrelsen, och Läns museernas samarbetsråd, där vice ordförande sitter i styrelsen, varit aktivt involverade i utredningens framväxt.

Genom museinätverket arbetar läns museet samordnande för sektorn i länet och länets

kommunala museer. Under året har både en chefsgrupp och en arbetsgrupp arbetat kontinuerligt. Chefsgruppen har fokuserat dels på erfarenhetsutbyte och planering under pandemin, och dels på långsiktiga gemensamma projekt som arbetsgruppen ska kunna omsätta. I arbetsgruppen har områden identifierats för långsiktigt erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling. Arbetsgruppen fungerar också som ett återkommande nätverksmöte för att öka möjligheterna till samarbeten och gemensamma projekt.

I mitten av året skapades även en arbetsgrupp för friluftsmuseerna, och Norra Bergets friluftsmuseum besökte bland annat Murberget friluftsmuseum för gemensamt erfarenhetsutbyte och planering.

I Kulturarvsnätverket möts en bredare kulturarvssektor, och även i detta sammanhang är museet aktivt. Nätverket har sin utgångspunkt i länets nya strategiska

kulturarvsprogram och samordnas av regionens kulturarvskonsulent. Fokus ligger på skapandet av mötesplatser och fortbildning för kulturarvssektorn, men även på omvärldsbevakning. Fokus i nätverket har under året varit avveckling av Kulturarvsportalen, och ge stöd till de föreningar som haft sitt material i databasen. Under hösten inleddes ett samarbete kring kunskapsförmedling för barn på *tema 1721*. Arbetet syftar till att lyfta källmaterial i samlingar och arkiv, och att skapa ett lärmaterial och en upplevelse med hjälp av läns museets mediaguide, med nedslag på olika platser i länet.

Museet är också aktivt i nätverket för kulturarvskritisk forskning tillsammans med Mittuniversitetet. Ett seminarium hölls på Mittuniversitetet i januari 2020, men i övrigt har verksamheten legat lågt under pandemin.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet ska bidra till forskning och kunskapsuppbyggnad genom samverkan och egen kunskapsuppbyggnad (kunskapsuppbyggnadsmål i uppdragsdirektivet).	Fortsatt utveckling av samarbetet med Mittuniversitetet, länets folkhögskolor, yrkeshögskolor, studieförbund samt övriga musei- och kulturarvssektorn regionalt och nationellt. Läns museet har en samordnande och förmedlande roll avseende arrangörsutveckling inom musei- och kulturarvsarbete i länet. Utveckling av rutiner för kvalitetssäkring av kunskapskommunikationen och museiupplevelserna så att de bygger på vetenskaplighet, kunskap av hög kvalitet och våra samlingar. Förbättrat tillgängligheten i länet, nationellt och internationellt till arkiv och samlingar samt utvecklad och kvalitetssäkrad process för samlingsförvaltningen.	78%	50% Förväntas nå 100% 2022

KULTURMILJÖVÅRD OCH HÅLLBAR UTVECKLING

Västernorrlands museum har som länsinstitution en viktig samverkansroll och har i sitt uppdrag att uppmana alla samhällssektorer att ta ett ökat ansvar för länets kulturarv och dess kulturmiljöer. Museet ska med kulturmiljöuppdraget också bidra till ett attraktivt län och en levande landsbygd samt bidra till att kulturarvet och kulturmiljöerna uppmärksammas och vårdas och att deras betydelse för hållbar utveckling beskrivs.

Inom detta målområde ryms stora delar av den bebyggelseantikvariska verksamheten med samverkan, liksom museets verksamhet inom arkeologi och konservering. Museet bedriver också uppdragsverksamhet inom dessa områden.

Fyraårs målet ska nås 2022 och då ska museet ha genomfört införandet av det kontinuerliga kulturmiljöuppdraget i länet, samt skapat forum och innehåll för samverkan med olika aktörer. Museet skall också ha tagit fram en plan för införande av det kontinuerliga kulturmiljöuppdraget i alla länets kommuner.

Verksamheten under 2020 har varit omfattande, och har inte i så hög grad påverkats av pandemin. En del seminarier och kurser som inte kunnat genomföras på plats har skjutits upp, men för övrigt att det mesta genomförts och vi har en genomförandeprocent på 86% på årsmålen samt en prognos att nå 4-års målen 2022.

Kittning av fönster.

REGIONALT KULTURMILJÖUPPDRAG INOM BEBYGGELSEANTIKVARISK VERKSAMHET

En rapport gällande kulturmiljöuppdragets föreslagna utformning levererades i slutet av februari 2020. Alla kommuners kultur- och stadsbyggnadsförvaltningar träffades inom ramen för utredningen. Samtal inleddes med Träakademien, Nordvik, Byggnadsvård Mitt och Svenska Byggnadsvårdsföreningen. I utredningen har det uttryckts ett stort behov av antikvarisk och hantverksmässig kompetens i länet, ökad samverkan mellan kommunerna i kulturmiljöfrågor samt större samverkan, inte minst mellan de viktiga aktörerna Träakademien, Hålsjö folkhögskola och byggnadsvårdssektorn som resurs i länet. Slutsatsen var också att museets publika kulturmiljöuppdrag behöver stärkas, så att delaktigheten i dessa frågor kan bli större, inte minst bland barn och unga.

Utifrån slutsatser i utredningen började de tjänster och kompetenser som bildar grunden för kulturmiljöarbetet och byggnadsvården vid läns museet komma på plats, en kulturmiljöutvecklare, en byggnadsantikvarie samt en byggnadshantverkare och en snickare har format en ny arbetsgrupp på museet och arbetar både med det regiona-

la uppdraget och friluftsmuseets uppdrag som arena för att nå fyraårs målen beskrivna i detta kapitel. Utöver det så är behoven av restaurering på friluftsmuseet akuta och omfattande, något som denna grupp också arbetat med under 2020.

Efterfrågan på såväl antikvarisk rådgivning som praktiskt kunnande inom byggnadsvårdsfältet har visat sig stort i Västernorrland. Arbetet med museets kulturmiljöer sker på flera nivåer och har stor betydelse för länets identitet och människors känsla av delaktighet och tillhörighet. Fastighetsägare, kommuner, region och stat delar på ansvaret tillsammans med medborgarna i länet. På Västernorrlands museum pågår därför en satsning på det byggda kulturarvet såsom ett led i kunskapsspridning, något som utredningen visade behov av.

Målet är ett ökat engagemang för våra kulturmiljöer, ett centrum för bevarande och byggnadsvårdsfrågor på Murberget samt en kontinuerlig rådgivning och utbildningsinsatser för länets kommunanställda och yrkesverksamma inom området.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Alla samhällssektorer tar ökat ansvar för kulturarv och kulturmiljö (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet): länets stora variation av kulturmiljöer och kulturarv uppmärksammas och vårdas (främjandemål i uppdragsdirektivet) och kulturarvets och kulturmiljöernas betydelse för hållbar utveckling beskrivs.	Museet har genomfört införandet av det kontinuerliga kulturmiljöuppdraget i länet, inkl skapat forum och innehåll för samverkan med olika aktörer. Museet har kontakt och samverkan angående kulturarvets och kulturmiljöns betydelse i alla kommuner i länet. Museet har tagit fram en plan för att följa upp hur vi lyckas förmedla kulturarvets och kulturmiljöns betydelse i alla kommuner i länet.	86%	45% Förväntas nå 100% 2022

Antikvarisk rådgivning till kommuner

Under året har museet erbjudit antikvarisk rådgivning till alla kommuner i länet. Även remisshanteringen har utvecklats och alla kommuner har sökt hjälp eller stöd i antikvariska frågor under året. Museet har tagit emot cirka 20 remissärenden, 30 privata rådgivningsärenden och 10 detaljplaneärenden i kommunerna:

I Härnösand har museet arbetat med att stötta arbetet med Översiktsplanering och stöd i hur kommunen ska gå vidare med kulturmiljöfrågorna. En behovsinventering har gjorts, liksom en inventering över kunskapsunderlag. Kommunen har också sökt stöd i flera bygglovs- och detaljplaneärenden.

I Kramfors kommun har museet utfört en fortbildningsdag för byggnadsinspektörerna vilket resulterat i ett samarbete kring fiskelägen under 2021. Även kulturmiljöplanen diskuteras.

I Sundsvalls kommun deltar museet i ett projekt kring *Plats, identitet och kulturarv i Maland /Sundsbruk*, i samarbete med Sundsvalls stadsbyggnadskontor och Sundsvalls museum. Kommunen har också tagit hjälp i remisshantering. Arbetet utförs i huvudsak 2021.

I Timrå har museet svarat på tillsynsärenden och bygglovsremisser.

I Sollefteå har museet deltagit vid antikvarisk rådgivning gällande Gamla Apoteksbyggnaden samt äldre skolbyggnader. Ånge har skickat remiss.

Alla kommuner visar stort intresse för kulturmiljöfrågor och har stora behov av att revidera sitt kulturmiljöprogram. Förhoppningsvis kan museet erbjuda de kulturmiljöworkshops som ställts in under 2021. Museet har också erbjudit allmän rådgivning för bygglovshandläggare, planhandläggare och politiker inom den kommunala organisationen.

Arbetsbostäder (Vattenfallsvillan) i Alby, Ånge.

Kommunseminarium "Staden tar form".

Samverkan

Samråd gällande regionalt kulturmiljöarbete och planering har genomförts i samarbete med Region Västernorrland och Länsstyrelsen i Västernorrland. I samarbete med länsstyrelsen har länets fäbodmiljöer uppmärksammats. Ett kommunseminarium med temat kulturmiljö i staden har arrangerats den 11 september i Sundsvall, *Staden tar form*.

Museet har också haft ett samarbete med Träakademien och dess elever, vilket varit mycket givande. Friluftsmuseiområdet har använts som en kunskapsbank där både elever och yrkesverksamma i framtiden ska kunna ta del av kurser, utbildningar och goda exempel på byggnadsvårdade åtgärder. Under 2020 deltog eleverna vid flertalet föreläsningar kring antikvarisk bedömning och förundersökningar. En fyra veckors lång utbildning i konservering och måleri förlades på Murberget. Här utfördes limfärgsmålari, pappspänning och tapetsering i Handelsboden. Museet har också tagit emot två praktikanter från Träakademiens yrkesutbildning 4 + 2 veckor. Samarbete har också initierats med: Bygglovshandläggartutbildningen

i Örnsköldsvik och länets energirådgivare. Samordning vid bygglov och kommunal rådgivning har genomförts. I samarbete med både Hola Folkhögskola och Härnösands folkhögskola har nya utbildningssidéer formats inom cirkulär ekonomi och praktisk byggnadsvård.

Utöver detta så har museet varit involverat i allmänna rådgivningsärenden avseende privata bostadshus, industriminnen, hembygdsförening samt kommunala förvaltare. Intresset för gamla fastigheter är stort och många tar hand om äldre fastigheter i länet. Sammankoppling med Ödehusinventeringar och trenden inom ödehusrörelsen har initierats i samarbete med olika aktörer i länet (se ovan). Ett samarbete med Riksarkivet, Härnösands kommun och Släktforskarföreningen har därför också initierats inför samarbete om fastighetsforskning.

Två föredrag i Sundsvall och ett på Hola Folkhögskola har genomförts med tema *Fäbodan i Västernorrland* samt *Sundsvalls stenstad*. Två stadsvandringar i Sundsvall samt en historievandring för både allmänhet och skolungdom i Njurundabommen, i samarbete med Sundsvalls museum.

Byggnadsvård på Murberget friluftsmuseum och vid museets byggnadsminnen

Under 2019 och 2020 har ett strategiskt arbete med att skapa bra rutiner för fastighetsfrågor i friluftsmuseet påbörjats (läs mer under rubriken Genomförande-kapacitet och måluppfyllelse). Restaureringar av de kulturhistoriska byggnaderna har prioriterats och mycket har genomförts. Friluftsmuseet är en arena för kulturmiljöuppdraget i länet. De större restaureringarna som genomförts är Trampmangeln, Handelsboden/Långstugan och Kyrkkrogen. Under året har Trampmangeln räddats. Mark har dränerats, byggnaden lyfts, grunden stabiliserats och justerats. Bärande konstruktioner har förstärkts. Fasad och fönster restaurerats och taket lagts om med återbrukad pannplåt. Byggnaden är unik och det har ett stort värde för länet och läns museets besökare att den finns kvar. I Handelsboden har golvet lagts och isolerats om. Väggar rekonstruerats med väggpapp och tapet. Taket i storstugan har målats om med limfärg. Ny el har dragits och förberedelse för värmepump gjorts. Den östra gaveln har målats. Kyrkkrogens tak har lagts om intill skorsten, stockar är utbytta på östra väggen och murstock har setts

över. Avseende kyrka och rådhus har skadeanalys och åtgärdsförslag med kostnadsberäkningar tagits fram. Avseende Wulkaniska huset och Prästgården har antikvarisk medverkan varit central i samband med pågående utvecklingsprojekt.

Ulvö gamla kapell är ett av norrlandskustens äldsta fiskekapell uppfört på 1600-talet av Gävlefiskare, med målningar från 1719 utförda av Roland Johansson Öberg, en lokal bondson från Norra Ulvön. Vid Ulvö kapell har konserveringsarbeten utförts under sommaren 2020. Samarbeta med Ulvö Kapellag har initierats och platsbesök gjorts av museets personal. Antikvariskt åtgärdsprogram för exteriör har tagits fram under året och planering inför restaureringar 2021 genomförts. Arbetet avslutades med en uppskattad föreläsning och en informationskväll i föreningshuset för allmänheten. Vid Gammalgården i Myckelgensjö har en skadeinventering utförts och två möten haft med byalaget som ansvarar för verksamheten. Fiber har dragits fram. En skötseldag genomfördes under försommaren. Inför 2021 planeras en guideutbildning i juni samt restaurering av tak på ladugård och mangård. Möjligen planeras för en slätterkurs om pandemin tillåter. Även för EW-stugan har besiktning gjorts och åtgärdsförslag tagits fram.

Trampmangeln.

Våra arkeologer Ola George och Madeleine Nilsson.

REGIONALT KULTURMILJÖUPPDRAG INOM DEN ARKEOLOGISKA VERKSAMHETEN

Inom museets basuppdrag svarar arkeologerna på frågor från allmänhet och bistår kommunerna i länet med yttranden inför bygg- och planärenden. Inom den arkeologiska basverksamheten pågår också fortlöpande arbetet med museets arkeologiska samlingar, som växer år efter år. Utöver det har rapporter skrivits om de undersökningar som genomförts under föregående år. Museet fick till exempel bidrag för att slutföra rapporten över undersökningarna vid Kyrkesviken i Örnsköldsviks kommun. Fornlämningen består av medeltida byggnadslämningar och aktiviteter. Verksamheten fick även medel för att registrera arkeologiska fynd som inkommit till museet under de senaste 25-30 åren, huvudsakligen av stenåldersmaterial. I projektet ingick även kartläggning över var fynden påträffats och inläggning i Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister Fornreg.

Forskningsinriktad verksamhet har bedrivits i form av sammanställning och bearbetning av en av förhistoriens vanligast förekommande anläggningar - nämligen kokgropar. Sammanställningen kommer att resultera i en rapport och en artikel.

Resultaten av den forskningsinriktade undersökningen av grav och boplatsområdet vid Björkäbruk har även sammanställts och finns nu som rapport: <https://tinyurl.com/2796qltj>

I det publika och kunskapsförmedlande uppdraget hålls föredrag för föreningar och intresserade. Precis som inom den bebyggelseantikvariska verksamheten så har den publika delen av verksamheten blivit lidande under det pandemirabbade året 2020.

Förutom att föredragen ute i länet och inne på museet har blivit inställda så fick även den mer eller mindre årligt återkommande kursverksamheten vid Styresholm i Torsåker i samarbete med folkhögskolan i Håla ställas in.

Under året har museets arkeologer också varit involverade i arbetet med att förnya den förhistoriska utställningen på museet och medverkat i olika poddar om tidigare undersökningar. Arbetet gällande basutställningarna beskrivs nedan under ett annat mål.

UPPDRAGSPROJEKT INOM KULTURMILJÖVERKSAMHET

Inom arkeologi, konservering och till liten del bebyggelseantikvarisk verksamhet bedriver museet externt finansierade uppdragsprojekt. Med det kunskapsuppbyggande, förvaltande, utvecklande och samverkande museiuppdraget som en stabil grund för museiverksamheten skapas en god grund för att också kunna sälja vissa tjänster. De uppdrag som museet tar på sig skapar också kunskapsuppbyggnad som ska tillgängliggöras brett, vilket i sin tur skapar en god grund för utveckling.

De arkeologiska uppdragsprojekten har varit många och omfattande. Under hösten har museets arkeologer fortsatt undersökningen av ett mindre järnåldershus vid Stornäset på Alnön (i anslutning till naturreservat). Undersökningen föregicks av en utredning 2019 (ytan som utreddes låg direkt väster om ett fossilt odlingslandskap). Huset har varit kvadratisk och haft ett försänkt golv. I ena hörnet fanns resterna av en spismur eller eldpall som fungerat som husets matlagningsplats och värmekälla. Troligen är huset från vikingatid/äldre medeltid men i skrivande stund är inte analyserna färdiga. Något liknande hus har inte tidigare påträffats i Medelpad, vilket gör huset intressant. Vid denna utgrävning var ben de vanligaste fynden. Analysen av benen visar på både tamdjurshållning med djur som nöt, häst, får, get och svin. Jakt och fiske påvisas av förekomst av sälben där Grönlandssäl finns representerat (Grönlandssälen finns inte kvar i Östersjön i dag) och gädda. Av landbaserad jakt finns ben av hare och hönsfågel (kan även vara tamhöns).

Inför tillståndsgivning för att anlägga en ny väg karterade museet ett område med gravar vid Kampåkern intill sjön Marmen (som utgör en del av Ljungan) i Attmar. Inom gravfältet finns gravar i form av rösen som ser ut som bronsåldersrösen, stensättningar och högar.

I Härnösand hittades rester av ett 1600-talshus i samband med en undersökning. Undersökningen utfördes då fastighetsägaren planerade bygga parkeringsplatser inom det stadslager som finns under stora delar av stadskärnan. Förutom rester av grunden hittades 10 mynt från 1600-talet, rester efter kritpipor, keramik mm. De flesta fynden hittades i en grop intill det som tolkas vara platsen för en spismur. Fyndsammanställningen med mynt, slagg, speciella stenar och ben kan tolkas som att det var en del av ett husoffer.

En arkeologisk utredning utfördes i Njurunda inför ledningsdragnin mellan Skottsund (vid golfbanan) och Berge. Kulturmiljön präglas av ett odlingslandskap med lämningar i form av gravfält från järnåldern, en runsten, bytomt med mera. Gravfälten är både av en typ som hör samman dels med gårdsläget och dels med kuströsen som i många fall verkar ha kontinuitet från bronsåldern.

Under året har undersökningarna i samband med bygget av triangelspåret (ny järnväg till terminalområdet vid Tunadal) i Maland norr och väster om Sköns kyrka krävt mycket tid. De tre undersökningarna har innefattat undersökningar av bebyggelselämningar från historisk tid i Maland (här har arkeologer och byggnadsantikvarie samarbetat), gravar från folkvandrings-tid i Härsta vid Alnösundet och boplatzlämningar som ännu är odaterade. Vid en inledande förundersökning i byn Maland (som till stora delar försvinner vid bygget) dokumenterades husgrunder från 1800-talet och boplatzlämningar på berget öster om Sköns kyrka. Därefter började undersökningarna av två gravar i Härsta, den ena av gravarna var 15 meter i diameter och 1,5-1,8 meter hög. Från början var övertygelsen att det inte skulle ta så lång tid att undersöka graven. Normalt sett så består högarna av ett kärnröse av

Utgrävningen på Maland.

stenar ovanpå ett brandlager där den döda kremerats, kärnröset täcks i sin tur av ett jordlager. Kärnröset brukar oftast inte vara så stort men i detta fall gick det ända ut till kanten av graven vilket medföljde att bortrensningen av jorden för att kunna dokumentera kärnröset tog lång tid. Efter att ha dokumenterat flera lager sten, bland annat med drönare visade sig stenpackningen bestå av flera inre konstruktioner med stenar upp till cirka 1,3 meters storlek. När botten och brandlagret nåddes efter drygt en månads arbete hittades brända resterna efter en folkvandringstida storman som haft med sig en björnfäll på bålet. Fynd av dräktillbehör av agraffknappar (dåtidens manschettknappar), saker som varit fästade i bältet rund midjan som eldslagningssten, en kam mm. Tyvärr visade sig själva gravgömmen vara plundrad/flyttad men de fynd som ändå hittades ger en god bild av tidpunkt för begravningen, social status för den gravlagde mm. Cirka 200 meter söder om denna grav undersöktes en grav som först såg ut att vara en gravhög men som vid undersökningen visades sig vara en topp i en berghäll med ett påbyggt lager av stenblock. Här hittades delar av gravgömmen i en skreva. Även här fanns rester efter en björnfäll i form av yttersta kloleden, så kallade björnfällanger, del av en spjutspets och brända ben. Vid en tredje undersökning i området undersöktes en gårdstomt i Maland från 1600-talet.

Redan efter några dagar visade det sig att huslämningarna var av speciell karaktär. Förutom många mynt hittades, keramik, delar av dricksglas och en så kallad ölhane (vred till tappkran till öltunna utformad som en tupp). Fyndsammanhanget tydde på att det funnits ett gästgiveri på platsen. Huset har av allt att döma brunnit ner någon gång under 1680-talet. Arkivforskning visar att det funnits ett gästgiveri i byn under åtminstone delar av 1600-talet.

Till gården har den största marken i Sköns sockens hört och många bemärkta personer har bott på gården. Strax intill gården gamla vägen till Sköns kyrka, en föregångare till E4 cirka 300 meter västerut.

En arkeologisk utredning utfördes även längs sträckan Silje-Kovland i Selånger inför planering av bygget av en cykelväg längs den farliga landsvägen. Längs sträckningen finns lämningar från stenålder i form av lösfynd fram till järnåldern i form av gravhögar. Två mindre utredningar har även genomförts i Gafsele i Västerbottens län. Den ena utan resultat och på den andra påträffades en boplatz av ännu okänd ålder.

Arkeologerna och museets konservator har dessutom haft ett samarbete i samband med vårdinsatser av en runsten vid Sköns kyrka. Runstenen hade under 1970-talet

försetts med ett fundament av betong som oturligt nog även täckte flera av runorna. Konservatorn avlägsnade försiktigt betongen och stenen höjdes därefter en bit så att hela stenen blev synlig.

Konsveringsarbetet med runstenar innefattade även en etanolbehandling av alla 14 runstenar i Västernorrland. Under flera år kommer mikrobiell påväxt avlägsnas med denna metod följt av en noggrann dokumentation över runstenarnas tillstånd och behandlingens resultat.

Större uppdrag för museets konserveringsverksamhet var konservering av medeltida och barocka träskulpturer från kyrkoförsamlingar i Årsunda, Forsa och Hög. Skulpturerna har rengjorts, flagande färgskikt fästs och störande skador retuscherats. Efter konserveringsåtgärderna stöldsäkrades de upp till 800 år gamla föremålen med ett stöldsäkringssystem som museets tekniska avdelning tillverkat i samarbete med museets konservator.

Flera uppdrag har genomförts ute i fält: I Högs kyrka utfördes insatser på plats av museets konservator på korffönsteromfattningen och krucifixet.

Under sommarmånaderna konserverades limfärgsmålert i Ulvö gamla kapell. Måleriet

som sträcker sig över kapellets inre väggar och tak är från 1600-talet och målat av Ronald Johansson Öberg. Inför kommande åtgärder på timmerstockarna var det viktigt att säkra allt måleri mot underlaget. Med hjälp av en reducerad streckretuschering får kapellets besökare möjlighet att återigen uppleva den unika interiören i sin helhet.

I Prästmons tingssal, Kramfors kommun, omhändertogs och åtgärdades ett svårt vattenskadat illusionistiskt limfärgsmålert på papp av konservatorn.

Konserveringsateljén tog även emot föremål från bland annat Sollefteå kommun, Gävleborgs länsmuseum, Bengt Lindströms kommitté och ett antal privata aktörer. Det konserverades ett flertal verk av Helmer Osslund, en tidigt Bengt Lindström och ett bemålat tråg som därigenom återfick sin forna glans.

Några få uppdrag har också genomförts inom den bebyggelseantikvariska verksamheten. Det har gjorts en dokumentation inför rivning i Malands by Skön socken i Sundsvall samt ett uppdrag i form av antikvarisk medverkan vid restaurering av Kolarkoja vid Rödvattnet i Björna, Örnsköldsviks kommun.

Flagnad fär på ett bemålat tråg åtgärdas av museets uppdragskonservator.

MUSEIUPPLEVELSE – MUSEET SOM MÖTESPLATS OCH KULTURARVSCENTRUM

Ett av målen för museets verksamhet är att utvecklas i rollen som turistmål, och detta mål relaterar vi primärt till vår publika verksamhet som innefattar utställningar, program och andra publika upplevelser både i det fysiska rummet och på webben.

Den publika verksamheten vid museet är omfattande och bedrivs i alla museets verksamheter. Till detta mål räknas också aktiviteter och utvecklingsprocesser som syftar till att utveckla museiområdet och museets kulturmiljöer ur ett besöksmässigt perspektiv. Självfallet svarar allt detta även mot andra mål som museet har, till exempel att basera verksamhet på en professionell kunskapsuppbyggnad och på museets samlingar samt att öka länsnärvaren. I definitionen av *museet som turistmål* avses museets närvaro i länet, på museiområdet och digitalt. Utifrån detta övergripande mål har 4-års mål tagits fram, som ska vara nådda 2022. Ett visst antal mediaguides ska produceras på museiområdet och i länet och två basutställningar inkl. kunskapskommunikation ska vara klara.

Temaåren ska vara genomförda och en övergripande plan för alla publika ytor och digitala ytor ska finnas. NKI ska mätas årligen och varumärkesplattformen ska vara lanserad. Jämförelser ska göras med andra besöksmål i länet. Museet har en prognos att nå målet för fyraårsperioden. Årets aktiviteter uppgår till 76% av års målet. Året har varit mycket speciellt med tanke på pandemin, och den publika verksamheten och kunskapsförmedlingen har sett avsevärt annorlunda ut jämfört med tidigare år. Detta mål är ett av dem som påverkats mest av pandemin. Samtidigt är museets i ett omfattande utvecklingsarbete avseende museiupplevelsen. Stora delar av den publika verksamheten har ändå kunnat genomföras, men på andra sätt. Programverksamheten har genom-

förts småskaligt och utomhus även om alla större publika program som Midsommarafton, Nationaldag, Internationella festen och Julmarknaden har ställts in. Istället har kunskapsförmedling skett digitalt. I slutet av året blev museet tvunget att stänga på grund av regionala och nationella restriktioner. Basutställningsproduktionen är försenad på grund av pandemirelaterad sjukfrånvaro och leveransförseningar, och den inplanerade stora egna utställningsproduktion har ännu inte kunnat öppna.

Programverksamhet på friluftsområdet.

UTSTÄLLNINGAR

Under årets första veckor visades fortsatt utställningarna *Fyra glimtar i tomtens värld*, en fönsterutställning på friluftsmuseet, och Ylva Maria Thompsons fotoutställning *Mellanplatser/Places in Between* i stora utställningssalen. Förintelsens minnesdag och 70-årsminnet av befrielsen av Auschwitz uppmärksammades den 27 januari med Forum för levande historias pop up-utställning *Jag kom ensam - judiska flyktingbarn i Sverige* som visades i entréhallen.

Utställningen *Couture och trasmattor* och den tillhörande programverksamheten var för museet en satsning kring betydelsen av kvalitet och återbruk. Den avslutades på internationella kvinnodagen den 8 mars med en uppskattad retromodevisning med kläder från 1960- och 1970-talen. Programmet var ett samarbete med Härnösands Amnestygrupp och elever från Wendela Hellmanskolan gick modeller.

Utställningen *Vävgruppen Studio Supersju* visade från mars till augusti av sju unga kvinnliga konstvävares konst i museets stora utställningshall. Utställningen fick på grund av coronapandemin inte möjlighet att ta emot en större publik, då all programverksamhet pausades. För att kompensera att endast en begränsad andel besökare kunde se utställningen inledde museet ett samarbete med konstvävarna vilka gästbloggade hela sommaren på museets webbplats. Utställningen inspirerade också till tema för två veckor av sommarlovsaktiviteter då barn och ungdomar kunde prova på att väva själva utomhus på friluftsmuseet. Utställningen *Vävgruppen Studio Supersju* avslutades med ett uppskattat artist talk via Zoom, öppet för alla att delta i på webben.

Under hela 2020 har utställningen *Den monumentala Lindström* visats på nedre plan,

en utställning om Bengt Lindströms offentliga verk, modeller, skulpturer och textilier som bland annat finns i Bengt Lindströms donation på Västernorrlands museum. Många av verken lånades in av Lindströmsamlaren Nicklas Nyberg. Även här har corona-restriktionerna satt begränsningar för besökarna men många har ändå tagit sig till museet just för att se hans verk samt att se den digitala visning av utställningen som museet spelade in med Nicklas Nyberg. Visningen har hittills setts 1 288 gånger på Youtube.

På fritidsbåtmuseet kunde museet öppna *Tro, hopp och kärlek*; en utställning om sjömanstatueringar och historiken bakom dessa. Utställningen är producerad av Sjöhistoriska museet och har starka kopplingar till maritimt liv, identitet och kroppskonst. Utställningen har varit populär under sommaren, och fritidsbåtmuseet kunde hålla öppet under hela sommarperioden, dock med vissa begränsningar i antalet samtidiga besökare.

Fram till oktober visades utställningen *Arne Jones värld*, på Ålsta folkhögskola i Ånge kommun. Utställningen gav en inblick i Jones konstnärskap och visade några tankeblubb, skulpturer, samt en interiör inifrån hans ateljé. Även här blev tillgängligheten begränsad när folkhögskolan stängde på grund av coronapandemin och därefter endast kunde ses av förbokade besökare.

En utställning som museet har öppnat fysiskt är julutställningen *Kung Bore och tomtarna firar jul* i fönstren på de kulturhistoriska byggnaderna på friluftsmuseet. Denna blev klar till advent, och ett omfattande digitalt material spreds under advent och jul. Denna utställning kunde besökas utan trängsel, och många besökare uppskattade den, något vi ser på de goda

besökssiffrorna på friluftsmuseet i december.

Årets stora utställningssatsning *Att fånga en plats - Berättelser från Västernorrland* färdigställdes till den 10 december, under en period då museibygnaden var helt stängd på grund av coronapandemin. En rad berättelser har producerats och förmedlats såväl i utställningen som i museets sociala medier. Insatsen ligger i linje med museets ökade satsning på redaktionellt innehåll i digitala kanaler, men är också ett viktigt tillfälle att uppmärksamma museets rika samlingar och starka berättelser om Västernorrland. Tyvärr har utställningen ännu inte kunnat öppna på grund av pandemin. Under oktober till december genomfördes ett antal publika programaktiviteter utomhus och på webben, med guideade fotovandringar, med en förhandstitt på utställningen med samtal med inbjudna gäster, allt i syfte att tillgängliggöra utställningen för en digital publik.

En bredd av digitala programaktiviteter planeras inför 2021.

Under kommande 3-årsperiod står revideringen av basutställningarna fortsatt i fokus. Med reviderade basutställningar satsar länsmuseum på att utvecklas till en upplevelse i full skala. Ett omfattande förberedande arbete med forntidsutställningen *Möten mellan älvarna* genomfördes under året med bland annat tre pilotprojekt kring tre kulturhistoriska forntidsmiljöer i länet, Lagmansören, Bjästamon och Nämforsen, där förmedling för barn och unga prioriterats. I oktober 2021 öppnas museets forntidsutställning på nytt med omfattande kunskapsmaterial från hela länet, både digitalt och fysiskt, material för barn och unga och skolan samt ett forntidslab.

Tillfälliga utställningar 2019

MELLANPLATSER/PLACES IN BETWEEN 2019 - 12 januari 2020

FYRA GLIMTAR I TOMTENS VÄRLD 2 december 2019 - 13 januari 2020

JAG KOM ENSAM - JUDISKA FLYKTINGBARN I SVERIGE 25 januari - 16 februari 2020

COUTURE OCH TRASMATTOR november 2018 - 8 mars 2020

VÄVGRUPPEN STUDIO SUPERSJU 21 mars - 30 augusti 2020

TRO, HOPP OCH KÄRLEK (Fritidsbåtmuseet) 19 juni - 9 augusti 2020

DEN MONUMENTALA LINDSTRÖM 9 maj 2019 - 10 januari 2021

ARNE JONES VÄRLD (Utställning i Fränsta) 3 oktober 2019 - 4 oktober 2020

KUNG BORE OCH TOMTARNA FIRAR JUL (Fönsterutställning friluftsmuseet)

28 november - 13 januari 2021

ATT FÅNGA EN PLATS - BERÄTTELSE FRÅN VÄSTERNORRLAND

10 december 2020 till 28 februari 2022.

Fyra glimtar i tomtens värld.

Couture och trasmattor.

Vävgruppen Studio Supersju.

*Att fånga en plats
- berättelser från Västernorrland.*

Tro, hopp och kärlek på Fritidsbåstmuseet.

Kung Bore och tomtarna firar jul.

Mellanplatser/Places in Between.

Den monumentala Lindström.

PROGRAMVERKSAMHET OCH KUNSKAPSKOMMUNIKATION

Programverksamheten har, tillsammans med utställningar, särskilt påverkats av coronapandemin, men också skapat tillfälle att öka museets insatser i digitala kanaler. Program på plats i museibyggnaden har fått planeras om och samtidigt har ett stort fokus legat på att förmedla program och kunskap på webben och i sociala medier.

En större insats kring kunskapsförmedling gjordes i och med att museet skapade en mediaguide med en rad olika teman, dels för att öka tillgängligheten till friluftsmuseet när byggnaderna var stängda, och dels för att nå ut på flera platser i länet. Inledningsvis skapades en guide för besökare till Gammelgården i Myckelgensjö, och senare under hösten producerades mediaguide och poddinslag för kulturhistoriska miljöer i länet, kopplade till forntiden.

Året inleddes i museibyggnaden med filmkvällar, slöjdräffar, konserter och sportlovsaktiviteter. En nysatsning för året var att museets ordinarie personal turats om att vara museivärdar på torsdagskvällar, lördagar och söndagar. De har hjälpt besökarna till rätta, svarat på frågor och berättat om sina arbetsområden (arkeologi, konservering, dokumentation, mm). Museivärdarna blev under våren också en nödvändig resurs för att påminna besökarna om att hålla avstånd, erbjuda handsprit och vaka över att det inte kom in för många besökare samtidigt i lokalerna.

I samband med Förintelsens minnesdag och att det den 27 januari var 70 år sedan befrielsen av Auschwitz visades filmen *Fannys flykt*. Samernas nationaldag 6 februari uppmärksammades med en temavisning om samer i Västernorrland och filmvisning av filmen *Sameblod*. På internationella kvinnodagen den 8 mars arrangerades en uppskattad och välbesökt

modevisning med retrokläder från 1960- och 1970-talen som avslutning för utställningen *Couture och trasmattor*. Parallellt har insatser i sociala medier gjorts för att kunskapsförmedla årets märkesdagar och högtider.

Museet har för fysiska programaktiviteter följt Folkhälsomyndighetens regler och arbetat aktivt för att skapa en trygg miljö för alla besökare, medverkande och personal att vistas i. Beslut fattades tidigt om att endast göra småskaliga program på museet med strikt platsbegränsning och enbart aktiviteter utomhus.

En viktig insats har varit att utforska nya format för digital programverksamhet, exempelvis livesända programaktiviteter, helt digitala programpunkter, inspelade visningar och intervjuer med mera. Exempelvis erbjöds under sommaren länets litteratursällskap att livesända programaktiviteter från friluftsmuseet. Därutöver har utställningen om *Studio Supersju* förstärkts i digitala kanaler med gästbloggar och ett digitalt finissage. Under hösten sattes ett koncept ihop för programverksamhet i eller med koppling till digitala kanaler för utställningen *Att fånga en plats*, med insatser som inleddes redan i oktober med digital visning, fotovandringar utomhus och livesamtal med externa gäster.

Länets litteratursällskap sänder live.

Barnen är en viktig målgrupp för museet. I samband med alla skollov har museet ordnat med kreativa och kluriga aktiviteter av olika slag. Under sommarlovet erbjöds ett extra stort utbud av aktiviteter som alla var lokaliserade utomhus. Barnen har bland annat fått bygga fågelmatare av återbrukat material på sportlovet, provat på vävning, måleri i olika tekniker, byggt fjärilshotell och mycket annat på sommarlovet och tillverkat lyktor av återvunna plåtburkar och glasburkar på höstlovet.

På Fritidsbåtsmuseet har det varit *Knep & knop-verkstad* under sportlovet och påsklovet. I museets hörsal har *Lovbio* blivit ett inarbetat begrepp. Filmvisningarna under sportlovet och höstlovet kunde genomföras, om än med platsbegränsning i lokalen. *Lovbio* är ett samarbete med Sveriges Förenade Filmstudios.

Museets programverksamhet sker som regel i nära samarbete med många föreningar och organisationer. I corona-

En stor del av programverksamheten sker i samverkan med andra aktörer. Samarbeten under året:

Alfhild Agrellsällskapet, Bilda Nord, Birger Normansällskapet, Emil Hagströmsällskapet, Film Västernorrland, Hemslöjdskonsulenternas slöjklubb-sutbildning, Härnösands Amnestygrupp Härnösands folkhögskola, Härnösands Hemslöjdsförening, Härnösands kommun, Härnösands Musiksällskap, Härnösands Släktforskare, Härnösands spelmansgille, Härnösands Trädgårdsodlareförening, Janne Vängmansällskapet, Karl Östmansällskapet, KFUMs Scoutkår Härnösand, Lars Ahlinsällskapet, Laura Fitinghoff-sällskapet, Ludvig Nordströmsällskapet, Musik- och kulturskolan i Härnösand, Pelle Molinsällskapet, Studieförbundet Vuxenskolan, Sveriges Förenade Filmstudios och Ångermanlands hembygdsförbund.

Mona Nilsson håller i en digital visning av utställningen *Att fånga en plats - berättelser från Västernorrland*.

anpassad form så har verksamheten varit begränsad. Filmstudio Murberget hann med tre filmträffar i början på året, med temat *Bakom kulisserna* men övriga programpunkter med konserter, folkmusik och operaföreställningar, som vi i vanliga fall gör tillsammans med Härnösands folkhögskola, har tyvärr fått ställas in. Till viss del har vi istället samarbetet via digitala kanaler samt att flera programpunkter har kunnat förläggas utomhus. Som till exempel de uppskattade spelmansträffarna med Härnösands Spelmangille på utescenen och litteraturprogrammen med Länets litterära sällskap i Prästgårdens trädgård.

Efter sommaren var bedömningen att covid-19-pandemin var på tillbakagång och vi kunde börja planera för fler aktiviteter. I augusti-september kunde vi några lördagar bjuda in till programdagar där vi skördade sommarens odlingar på friluftsmuseet - kryddor, rovor, potatis och lin, samtidigt som våra byggnadsvårdare visade fönsterrenovering, kokade rödfärg och bilade timmer vid Trampmangeln.

Odlingsinsatserna på friluftsmuseet kompletterades med blogginlägg av en extern

samarbetspartner.

Under höstlovet, i anslutning till kommunens *Eldvecka*, ordnades aktiviteter med eld och lyktor utomhus på friluftsmuseet. Kryssningsresenärer från Silja Line som lade till i Härnösand 3 dagar under veckan medförde extra många besökare. Barnen och deras familjer kunde tillverka lyktor av återbrukat material, Härnösands Scoutkår ordnade med gräddning av pinnbröd och krabbelurer över öppen eld, och om kvällarna erbjöds temavandringar med Lyktgubben. På plats fanns också möjlighet att gå *Väsenstigen* med berättelser om folktroväsen i museets mediaguide. På Fritidsbåtmuseet kunde man delta i skattjakt, skriva flaskpost och äta sjömanstatuerade kakor.

Sedan gick covid-19-pandemin in i sin andra topp och museet behövde stänga för resten av året. Istället för att anordna en välbesökt julmarknad lade vi allt fokus på att göra en extra bra fönsterutställning med *Kung Bore och tomtarna firar jul* som öppnade den 28 november med en mediaguide för kunskapsförmedling kring julens traditioner.

Mirjam Åkerblom vattnar odlingarna vid Prästgården på Murberget friluftsmuseum.

MUSEIUPPLEVELSE PÅ MURBERGET FRILUFTSMUSEUM, ULVÖ KAPELL OCH MYCKELGENSJÖ

2020 blev ett år då friluftsmuseet användes på delvis nya sätt. Redan under våren märkte vi en ökad besöksström ute på området. En effekt av pandemin att människor söker sig utomhus och efterfrågar nya områden att promenera och umgås i. Utescenen blev också snabbt uppbokad av grupper som behövde en utomhuslokal för sina aktiviteter, redan från april till långt in i september. Besöksiffrorna visar också att det under sommarsäsongen varit fler besökare på friluftsmuseet än tidigare år.

Inget av de stora arrangemangen har kunnat genomföras i år, på grund av pandemin. Förutom tidigare nämnda evenemang blev också *Wendelas kalas* och *Spelmansstämman* inställda. Istället har fokus legat på mindre programaktiviteter utomhus. Bland annat en rad program om odling tillsammans med Härnösands trädgårdsodlareförening och landskapsarkitekt Mirjam Åkerblom.

Länets litterära sällskap har haft en programserie på torsdagar utomhus i

Prästgårdens vackra trädgård och som också streamats för att kunna nås på avstånd. Härnösands spelmangille har bjudit in till spelmansträffar på utescenen vars härliga toner har spridits över området varje fredag från maj till augusti.

Gårdarna har varit stängda eftersom museet inte kunnat garantera avstånd inomhus och den planerade återinvigningen av Handelsboden har fått skjutas framåt till kommande år. Istället har museet erbjudit guidade utomhusvisningar på fasta tider, kl 12 och kl 15, alla dagar 19 juni till 9 augusti. Med portabla mikrofoner/rösthörare har det varit lätt för guiderna att hålla coronasäkert avstånd och ändå få en bra kontakt med åhörarna. Och eftersom grupperna har varit små har visningarna kunnat hålla en personlig och efter deltagarna mycket anpassad karaktär, vilket varit mycket uppskattat.

En stor satsning för året är mediaguiden Kulturpunkt, som fortsättningsvis kommer att användas både ute i länet vid olika

Vi visar film i hörsalen
Filmstudio Murberget visar film en torsdagskväll i månaden. Fri entré. Medlemskort hämtas i museets reception 0611-886 00. Filmen visas kl 17.30. Efter visningen samtalar vi om filmen över en kopp kaffe. Filmfika 30 kr. Vårens tema är "Bakom kulisserna".
Samarr: Härnösands folkhögskola med stöd av Film Västernorrland.

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM
Fri entré: www.vasternorrlands.se
Härnösand, Öppet till sönd kl 18:17
Lokalöppet torsdagar kl 20
Bunk & kafé, tfn 0611-886 00

Byggnadsvård och fönsterrenovering
Lördagar 29/8-3/10 kl 12.00-16.00 vid Trampmangeln
På museet finns många fönster och byggnadsdetaljer som behöver tas om hand. Under fyra sex lördagar kan du se hur arbetet går till och inspireras för dina egna renoveringsprojekt.
19/9, visar Alf Rundqvist hur man bilar timmer.
26/9, visar Jonatan Fözü hur man bilar timmer.
3/10 visar Ann-Sofie Magnusson fönsterrenovering.

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM
Fri entré: www.vasternorrlands.se
Härnösand, Öppet till sönd kl 18:17
Bunk & kafé, tfn 0611-886 00

MURBERGET FRILUFTSMUSEUM

SKAPARVERKSTAD PÅ HÖSTLOVET
Lördag 24/10 och tisdag 27/10-fredag 30/10 kl 12.00-17.00
Gör din egen lykta av återvunna glashurkar och metallburkar tillsammans med museets slöjdhandledare. Du kan också prova på gamla lekar som hästskastning och dragkamp. Drop in. Från 7 år, yngre barn i vuxens sällskap. Ev. Förskole- och fritidsgrupper måste förankras senast dagen innan, 0611-886 00. OBS! Aktiviteterna sker utomhus, så kom ihåg att ha varma och oömma kläder.
Plats: Utanför Torpet

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM
Fri entré: www.vasternorrlands.se
Härnösand, Öppet till sönd kl 18:17
Bunk & kafé, tfn 0611-886 00

kulturmiljöer och för olika kulturarvsteman, samt inomhus i utställningar och på friluftsmuseet. Våra besökare har kunnat ta del av digitalt material om byggnaderna och det erbjuds en nyanlagd *Väsenstig* för barn och barnfamiljer. Stigen innehåller sju stationer med illustrationer och berättar om flera av de folktroväsen som tillhör den folkliga berättartraditionen i länet, som bland andra skogsrået, trollen, vittra och älvorna.

Samarbeten med föreningar och privatpersoner är avgörande när det kommer till genomförande av verksamheten och utvecklingen av Murberget friluftsmuseum. Härnösands trädgårdsodlareförening har stor betydelse för Prästgårdens vackra trädgård och i år har inte varit något undantag. Landskapsarkitekt och trädgårdsmästare Mirjam Åkerblom, har arbetat med våra trädgårdsmiljöer och bidragit med flera publika föreläsningar och lovaktiviteter om odling, bland annat i skolträdgården och i Prästgårdens trädgård. Mirjam har också hållit i höstens skördeprogram. Nytt för året var ett samarbete med *Potatisuppropet* som ansvarat för en potatisåker med nya metoder vilket utgjorde ett bra komplement till Ångermanlandsgårdens 1800-talsåker där vi odlar korn, lin, betor och potatis av gamla sorter. Tillsammans med hembygdsrörelsen anordnades en *temadag om slätter* och

Härnösands Hemslöjdsförening bjöd som vanligt in till en broderiträff på *Världsbroderidagen*, men tyvärr var inte vädret det bästa att vara utomhus just denna dag. Museet har varit måna om att ordna extra många lovaktiviteter då coronasituationen begränsat familjers möjligheter till semesterresor och många har fått hemestra i närheten av hemorten. Alla veckor under sommarlovet har barn, ungdomar och familjer kunnat delta i utomhusaktiviteter med odling, vävning, byggnadsvård, filmworkshop och konstnärligt skapande. Samlingsplatsen har främst varit utanför Torpet och i trädgårdarna vid skolan och Prästgården. Kägelbanan, som i princip är en luftig utomhusmiljö, är den enda byggnad som har varit öppen. Där har trevliga ungdomar från kommunens sommarferieverksamhet hjälpt besökarna till rätta med kägelspelet samt också erbjudit aktiviteter som dragkamp, säckhoppning och gå med stylvor på grönområdet utanför byggnaden.

Djuren har som alltid varit ett uppskattat inslag om området. Under 2020 fanns här lantraserna Gotlandkanin, Hedemorahöns och Helsingefår. Tre onsdagar i juli kom också Kaningård Höga Kusten till museet med kaninungar som besökarna hade möjlighet att få klappa. Aktiviteten riktade sig egentligen till barn men lockade besökare i alla åldrar.

Får på Murberget friluftsmuseum.

Frigående hönor på Murberget friluftsmuseum.

Friluftsmuseet har inlett ett stort utvecklingsarbete med upprustning och renovering av byggnaderna, vilket beskrivs i tidigare kapitel. Detta har också avspeglats i den publika verksamheten, som syftar till att förmedla kulturarvets betydelse och hållbar utveckling. Museets hantverkare och byggnadsvårdare har visat pågående renoveringsinsatser och berättat om arbetet med trampmangeln och handelsboden. Och en av årets extraanställda sommarvårdare har byggnadsvårdare visat fönsterrenovering och rödfärgskokning samt ordnat byggnadsvårdsaktiviteter där barn och ungdomar har fått delta och prova på att använda olika verktyg och material.

Drift och guidning av besökare i Ulvö kapell sköts av Ulvö kapellag för läns-museets räkning. Ulvö kapellag driver själva Ulvö museum, placerat på den gamla lotsplatsen. Museet bestående av ett kokhus, en sjöbod och en gistvall, Ulvö lotsplats på Lotsberget och Ulvö Gamla kapell som en sammanhängande helhet där olika delar av Ulvöhamns historia och kulturarv berättas. De olika delarna binder ihop tiden från 1600-tal till idag.

Kapellet har under säsongen 2020, på grund av coronapandemin, endast haft öppet kortare perioder. Ulvö gamla kapell öppnades för säsongen den 18 juni, dagen före midsommarafteon, och hölls öppet dagligen fram till den 13 augusti, kl 11-15. Under sommaren har 12 ungdomar sommarjobbat med att ta del av och sprida vidare ett lokalt kulturarv till besökarna. Under lågsäsong i maj, september och oktober bokades besök och guidning i kapellet i kontakt med Ulvö museum, dessa blev dock betydligt färre än under tidigare år.

Gammalgården i Myckelgensjö brukar också vara ett omtyckt besöksmål trots att den ligger en bit ifrån de stora allfartsvägarna.

Museet har ett fint samarbete med Myckelgensjö byförening, som brukar bedriva sommarkafé i en av stugorna på gården. Covid-19-pandemin har påverkat möjligheterna att ha gården öppen sommaren 2020 så både gården och sommarkaféet har varit stängda. Istället har museet, i samråd med byföreningen, investerat i bredbandsanslutning och digital presentation av gården i mediaguiden Kulturpunkt, så att besökarna kan tillgodogöra sig miljöerna på egen hand.

Ulvö kapell.

Gammalgården i Myckelgensjö.

Antal besökare		
Anläggningar	2020	2019
Museibygnaden	35 578	77 038
varav 0-12 år	4 999	-
varav 13-18 år	2 452	-
Friluftsmuseet	45 004	44 215
Fritidsbåtmuseet	1 509	1 102

Antal besökare	
Utställningar	2020
Stora hallen	6 615
Basutställningarna	12 195
Händers verk	3 778
Möten mellan älvarna	3 898
Moderna tider	4 682

Antal besökare				
webb och sociala medier	2020		2019	
Webb	44 071	besök	39 016	unika besökare
Facebook	3 444	föjare	268	inlägg
Instagram	1 515	föjare	159	inlägg
Youtube	27	föjare	25	inlägg
Twitter	395	föjare	10	inlägg

Publika aktiviteter	
	2020
Antal deltagare	10 402
varav 0-18 år	4 180
varav 19-25 år	838
varav 26 år och äldre	5 384

Antal aktiviteter fördelade per kommun		2020
Härnösand		609
Kramfors		9
Örnsköldsvik		8
Timrå		2

Antal aktiviteter fördelade efter kategori	2020
Visningar/guidningar	128
Teater/dans	69
Föredrag/samtal	77
Konsert/musik	32
Film	28
Vandring (utanför)	7
Workshop/prova på	89
Övrigt inom museet	189
Övrigt utanför museet	6

Antal aktiviteter riktade till	2020
0-18 år	755
19-25 år	446
26 år och äldre	758

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
<p>Museet är ett av länets mest besökta turistmål och utvecklas i rollen (utvecklingsmål i uppdragsdirektivet)</p> <p>*Med museet avses stiftelsens närvaro i länet, på museiområdet och digitalt.</p>	<p>Museet har publicerat fem mediaguider på friluftsmuseet och på museets övriga besöksmål samt i två basutställningar inomhus.</p> <p>Museet har publicerat 15 mediaguider för kulturmiljöer i länet.</p> <p>Varumärkesplattform har lanserats, förmedlas och NKI mäts årligen. Även besökarantal mäts gentemot andra besökarantal i länet.</p> <p>Museet har genomfört två av basutställningsprojekten med tillhörande kunskapskommunikation för länet. Museet har genomfört tema-åren genus, hållbarhet, barn och barnkonventionen samt demokrati med tillhörande utställningar och aktiviteter.</p> <p>En övergripande planering för de publika ytorna på friluftsmuseet och för alla publika ytor inomhus är framtagen.</p> <p>En strategisk plan för museets digitala ytor finns och arbetas efter.</p>	76%	45% Förväntas nå 100% 2022

Programverksamhet sommar 2020.

FRÄMJANDET AV HEMSLÖJD OCH HEMSLÖJDSVERKSAMHET I LÄNET

Det övergripande målet för Hemslöjds-konsulentverksamheten är att aktivt främja utvecklingen av hemslöjd i länet. De fyra-års mål som satts upp, följer kulturplanen och ska vara uppfyllda 2022. Året har i hög grad påverkats av pandemin, och verksamhet har ställts in. Samtidigt har hemslöjdskonsulentverksamheten aktivt ställt om, och arbetat prioriterat framförallt med pedagogiskt kunskapsmaterial till skolan genom projektet *Slöjd kommer lastad*. För att nå ökad regional närvaro har en inventering gjorts av slöjdverksamma och slöjdverksamheter i regionen. Inventeringen kommer att ligga som grund för framtida verksamhet i länet. Trots att en del omprioritering skett i verksamheten under 2020, så är prognosen att verksamheten ska nå sina mål 2022.

Utställningen *Vävgruppen Studio Supersju*, visades på Västernorrlands museum, dock fick hela programverksamheten ställas in på grund av pandemin. Insatser har gjorts för barn och unga. I den årliga slöjdhandledarutbildningen utbildades 5 nya slöjdhandledare under 2020. Kultur Crew, arrangörsutbildning för unga, kunde genomföra sina sista träffar under början av 2020. Cirka 30 ungdomar från flera kommuner deltog.

Innan pandemin bröt ut hölls två slöjdcourser, en slipkurs och en kurs i skärsvärning. Två veckolånga kurser, *Mönstring av trasväv* samt *Stolpverksteknik*, fick däremot ställas in. 6 öppna slöjdverkstäder har kunnat genomföras. Den planerade pilgrimsvandringen 2020 genomfördes inte, fortsatt planering sker i samarbete med Härnösands stift inför vandring 2021. Hemslöjds-konsulenterna har ett omfattande nätverk regionalt, nationellt och internationellt. Hemslöjds-konsulenterna i de fyra norrläna har haft både fysiska och digitala träffar. Den årliga träffen för det regionala slöjdarnätverket ställdes in. Lika så den

planerade fortbildningen för länets vävstugor. Ett projekt om träbåtsbyggande tillsammans med museer i Norge, Finland och Ryssland ställdes in på grund av pandemin (fortsättning efter det avslutade internationella samarbetsprojekt AWWN - Arctic Wood Network).

Under hösten erbjöds möjlighet att söka regionala medel för att stödja näringsidkare inom slöjdområdet. Med fokus på samisk slöjd och vävning beviljades medel. Under senhöst 2020 har planering och material tagits fram, i samarbete med professionella slöjdare. Bland annat kommer digitala kurser genomföras under 2021.

Antal deltagare	349
0-18 år	140
19-25 år	16
26 år och äldre	190

Antal aktiviteter fördelade per kommun	
Härnösand	22
Timrå	3

Antal aktiviteter fördelade efter kategori	
Kurser	12
Föredrag/samtal	2
Workshop/prova på	15

Antal aktiviteter riktade till	
0-18 år	23
19-25 år	20
26 år och äldre	12

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet ska aktivt arbeta med främjandet av hemslöjd och hemslöjdsverksamhet i länet (främjandemål i uppdragsdirektivet).	<p>I minst fem av länets kommuner finns slöjdverksamhet för barn och ungdomar på fritiden ledd av utbildad slöjdhandledare i samarbete med lokal förening eller annan lokal verksamhet som ex fritidsgård, församlingar, studieförbund, hembygdsförening etc.</p> <p>I minst fem kommuner finns någon form av öppen slöjdverksamhet där intresserad allmänhet kan delta. Det kan vara öppna stickträffar, afterwork-slöjd, slöjdvällar o.d.y, arrangerade av t.ex slöjdföreningar, församlingar, hembygdsföreningar vid behov med stöd hemslöjds-konsulenter (tex handledarkontakter, material, lån av verktyg mm). Interregionalt samarbete mellan de fyra norrläna ger professionella och halvprofessionella slöjdare kompetensutveckling och utvidgat nätverk. Det stärker den regionala slöjdnäringsen och bidrar till arbetstillfällen, kulturturism och kontinuerlig utveckling och nyttjande av vårt kulturarv. Alla slöjd- och kulturarvsintresserade i länet känner till och prenumererar på hemslöjds-konsulenternas digitala nyhetsbrev.</p> <p>Nyhetsbrevet finns även tillgängligt på museets hemsida och Facebook. All hemslöjdsfrämjande verksamhet i länet svarar upp mot ett eller flera delmål i Agenda 2030 på ett medvetet sätt.</p>	72%	40% Förväntas nå 100% 2022

GENOMFÖRANDEKAPACITET OCH MÅLUPPFYLLELSE

Ett övergripande mål för Västernorrlands museum är god genomförandekapacitet och måluppfyllelse. Detta mål har brutits ned till 4-årsmål och omfattar många olika delar av verksamheten. Prognosen att nå 4-årsmålet 2022 är god, efter 2020 ligger måluppfyllnaden av årsmålen på 86% och uppfyllnaden av fyraårsmålet på 50%, med 2 år kvar av perioden.

Systematiska verksamhetsprocesser har utvecklats under året, och under 2020 har utställningsprocessen och fastighetsförvaltningen prioriterats. Arbetsättet avseende utställningsproduktion är agilt och fler funktioner och samarbetspartners än tidigare har inkluderats i arbetet, allt för att skapa ett helhets- och länsperspektiv. Avseende fastighetsförvaltning, så har en kontinuerlig och samverkande process införts mellan mark, park, fastighet och byggnadsvård.

Utöver dessa områden så har utredningar avseende det kulturarvspedagogiska uppdraget och för bibliotek och arkiv skapat förutsättningar för effektivitet och måluppfyllelse inför nästa år. Verksamhetsområden som har effektiviserats är lokalvården samt diarie- och posthanteringen. Arbetet för genomarbetad ekonomistyrning och uppföljning har utvecklats, och under året har rutiner och policier inom ekonomiområdet reviderats eller tagits fram. Bland annat har processen inom ekonomistyrning klargjorts och museets placeringspolicy och representationsriktlinje är reviderade. Under 2021 kommer månadsbokslut införas. En genomarbetad form för verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning har tagits fram, och de övergripande målen är nedbrutna till 4-årsmål och årsmål, infört under hösten. Det återstår en del arbete avseende mätmetoder, till exempel ifråga om statistik och mätetal samt kvalitativa metoder för uppföljning. Under 2020 arbetades verk-

samhetsplanen fram utifrån mål för första gången. En varumärkesplattform för museet är också under framtagande, och det kvarstår enbart mindre delar.

Museet har i sitt systematiska arbetsmiljöarbete i år bland annat reviderat och utvecklat policier, bland annat avseende alkohol och droger, kompetensutveckling, lönepolicydokument. Det har även tagits fram material för att öka kunskapen om varandras verksamhetsområden, policymaterial om mötesstrukturer samt implementerats likabehandlings- och rekryteringsmaterial. Uppfyllnad avseende målen om förbättringar i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön har förbättrats mycket. Stora framsteg har också gjorts mellan mätningarna 2018 och 2020, och tyder på att det prioriterade arbetet med organisatorisk och social arbetsmiljö har givit resultat. Arbetsmiljöarbetet följs också upp i den årliga arbetsmiljöplanen.

Avseende sjukfrånvaro så har museet högre sjukfrånvaro än ett vanligt år. De högre sjuktalen antas bero på Covid-19-pandemin, och att man ska vara hemma vid minsta symtom. Långtidssjukfrånvaron har varit en relativt stor del av den totala sjukfrånvaron under hela året.

	2020	2019
Sjukfrånvaro	6,88%	4,66%
Andelen långtidssjukskrivna av den totala sjukfrånvaron*	32,88%	39,00%
* Långtidssjukfrånvaro = mer än 60 dagar		

Avseende kompetensutveckling och kompetensförsörjning så har policy och plan tagits fram under 2020. 2021 kommer verksamheten att följas upp utifrån den nya policyn och planen. Under året som gått, som påverkats mycket av pandemin,

har museisektorn haft ett enormt utbud av konferenser och seminarier att delta i. Delaktigheten, framförallt kring digital utveckling, har varit hög och internt har personalen arbetat intensivt med de digitala verktygen för att få verksamheten att fungera.

Målet avseende ändamålsenliga lokaler avseende personalrum och kontor samt arbetsytor har nått en lång bit på väg, då både personalrum och verkstadslokaler färdigställts under året samt att byggnader runt torget tömts. Tillbyggnad av kontor i museibygnaden har också påbörjats och blir klart under våren 2021. Tyvärr har pandemin försvårat för medarbetarna att träffas under året, och det har varit begränsande restriktioner för användning av gemensamhetsytorna. Det finns fortsatt ett stort behov av att se över arbetsytor för hantverk och material.

Fastighetsförvaltningen har prioriterats under året, och har visat sig ge betydande resultat avseende insatser av olika slag. Dialogerna med Regionfastigheter, som äger museibygnaden, har fördjupats under året, och hanterat flera omfattande utmaningar. Det pågår till exempel en översyn tillsammans med Regionfastigheter gällande museibygnaden ifråga om avtal och ansvar samt försäkrings- och brandskyddsfrågor. I nuläget verkar frågan om fungerande klimat i magasinerna och ateljéerna lösts i och med åtgärder från Regionfastigheter, medan fortsatt dialog krävs avseende sprinklersystem och brandskyddsåtgärder. Förutom tillbyggnaden av kontor har en större insats varit åtgärder kring ventilation som behövdes för öppning av Lindas Mat och kafé i början av året.

Friluftsmuseets skötsel och planering har förtydligats. Museet har arbetat med att ta fram underlag och utröna de behov som

finns på området för en förvaltningsplan mark/väg/park. En klassificering av byggnaderna har tagits fram, diskussioner kring områdets pedagogiska värden startats och översyn av områdets kondition utförts.

Flera skador har upptäckts och restaureringsinsatser påbörjats. Avstämningsmöten mellan fastighetsförvaltning och Kulturmiljö har varit en god väg framåt för att finna ett gemensamt arbetssätt och en samsyn kring byggnader och mark, och som grundar sig på ett antikvariskt förhållningssätt. I slutet på året var planering och arbete med idé-plan och förvaltningsplan. Utvärdering av tillgänglighet har gjorts.

Säkerhetsarbetet kopplat till fastigheterna har behövt prioriteras, något som kommer att kräva stora resurser även fortsättningsvis. På grund av omfattande buskörning och en hel del skadegörelse på området har en vägbom installerats för att öka säkerheten under Museets stängda tider. Museet har även hanterat rutiner kring extern säkerhetsrondering och låsning på området, för ökad säkerhet.

Nytt personalrum.

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
<p>Museet har god genomförande-kapacitet och måluppfyllelse</p>	<p>Museet har en god genomförande-kapacitet och måluppfyllelse avseende: systematisk verksamhetsprocess för kärnverksamheten: i utställningsprocessen, det publika arbetet inkl det pedagogiska, i samlingsförvaltningen och kulturmiljö-uppdraget. planer för fastighetsarbetet (det kulturhistoriska och det administrativa) i lokalförsörjningsplan, underhållsplan, skogsvårdsplan, markvårdsplan samt prioriteringar. alla verksamhetsområdets effektivitet och tagit fram planer för effektivisering. museal kompetensförsörjning, fokus bland annat på värdskap, digital kompetens och kulturmiljö. genomarbetad form för verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning. genomarbetad form för ekonomistyrning och ekonomiuppföljning. fungerande forum och metoder för intern samverkan förbättringar i arbetsmiljön (NMI) jämfört med 2019 översyn och revidering samt införande av alla nödvändiga policies inom OSA.</p> <p>Ändamålsenliga lokaler avseende personalrum och kontor samt arbetsytor. fungerande magasin ifråga om klimat och brandskydd i museibyggnaden. Fungerande målgruppsanalys. Fungerande statistikinsamling för verksamhetens syften (egen statistik och MYKA-statistik).</p>	<p>86%</p>	<p>50% Förväntas nå 100% 2022</p>

EXTERN FINANSIERING

Museet har ett uppdragsdirektiv från stiftelsebildarna där vikten av den externa finansieringen betonas. Målet på lång sikt är att 50% av museets totala intäkter är finansiering från externfinansierade projekt, affärsverksamhet och uppdragsfinansierad verksamhet samt att museet har ett kontinuerligt och aktivt arbete för att öka intäkterna. Fyraårs målet, som ska vara nått 2022 är att museets intäkter för affärsverksamhet, uppdragsverksamhet och projektbidrag uppgår till 20% av museets totala intäkter samt att arbeta aktivt och kontinuerligt för att öka. Avseende årsmålet att arbeta aktivt och kontinuerligt när vi i år 73% medan det rent intäktsmässiga målet enbart kommer

att mätas 2022. Dock ser det positivt ut med en ökning under 2020 jämfört med 2019, något som måste ses som positivt med tanke på det våra läget med pandemin och dess påverkan. Andelen år 2020 är 15,4%. Prognosen är därför att nå 20% 2022.

Arkeologins och konserveringens uppdragsverksamhet har inte generellt påverkats av pandemins effekter (läs mer i tidigare kapitel), men däremot har butik och konferens påverkats då antalet besökare i museibyggnaden har begränsats och museet till och med varit stängt i slutet av året. Konferensverksamheten har varit nästan obefintlig under året. Försäljnings-

Museets butik.

intäkterna inom dessa områden är totalt något högre än föregående år vilket beror på högre intäkter inom uppdragsverksamheten.

I början av året upphörde museets egen kaféverksamhet genom att ett externt företag, Lindas mat och kafé, öppnade sin verksamhet i restauranglokalen. Samarbetet har varit gott och maten är mycket uppskattad. Tyvärr har även Lindas Mat och Kafé fått begränsa sin verksamhet mycket och hållit stängt eller minskat öppettiderna periodvis.

Försäljningen i butiken har gått ner på grund av pandemiläget och inköpet av varor begränsats. Butiken upphörde med all kontanthantering och betalning via Swish infördes och en plexiglasskiva har satts upp. Detta för att kunna genomföra

försäljning på ett Covid-19 anpassat sätt. Rutiner för avstånd och hygien har införts för besökarna.

I slutet av året har en ny kassaapparat med ett nytt system köpts in och implementerats. Det är ett mer digitalt utvecklat system och ger bland annat möjligheter till att kunna följa lagervärde löpande. När museet stängde i slutet av året utvecklades metoder för att sälja digitalt och med avstånd med hjälp av webb och sociala medier, vilket har fungerat bra.

Förbättringar i museibygnadens entré har införts tack vare extra coronamedel och nu kan Lindas mat och kafé hålla öppet även under tider då museet har stängt, vilket inte fungerade tidigare.

EKONOMISK ANALYS

Årets resultat uppgår till 4 125 tkr, vilket är 4 559 tkr bättre än årets budget på -434 tkr. Budgetunderskottet beror på en tilläggsbudget, för satsning på basutställningarna, som fastställdes under våren utifrån 2019 års positiva rörelseresultat.

En större del av det positiva resultatet, cirka 2 800 tkr, beror på lägre arbetsgivaravgifter och högre sjukersättning tack vare statliga satsningar på grund av Covid-19 samt högre försäljningsintäkter än beräknat inom uppdragsverksamhetens arkeologi. Investeringar i museets fordonspark och i kontorstillbyggnation och renovering i museibygnaden har genomförts men påverkar inte resultatet. Den finansiella placering som museet har redovisar ett högre marknadsvärde vid årets slut än vid föregående årsbokslut vilket också är en del av det positiva resultatet.

Resterande del av årets resultat, cirka 1 300 tkr, beror på förändrad verksamhet under året, i mycket på grund av pandemin som förändrat museets verksamhet. Detta belopp kommer att nyttjas år 2021 till bland annat fortsatta restaureringsarbeten och underhåll av museets byggnader på friluftsmuseet, hemslöjdsverksamheten samt satsningar på barn och unga, vilket resulterar i en underskottsbudget med motsvarande belopp för 2021.

Den enskilt största avvikelsen mot budget är personalkostnaderna som är 2 498 tkr lägre än budgeterat. Anledningen till detta är sänkta arbetsgivaravgifter, flera sjukskrivningar som inte kunnat ersättas, rekryteringar som dröjt samt ej budgeterad effektivisering avseende lokalvård.

Ökade kostnader med anledning av digitala lösningar och IT på grund av Covid-19 har gjort att vissa kostnadsposter överskrider budget.

Affärsverksamheten har anpassats under året, och inköpen har minimerats vilket fått till följd att verksamheten går med ett mindre överskott. Att Handelsboden varit stängd på grund av Covid-19 och ingen personal har anställts under sommaren har också varit en bidragande orsak.

En satsning som trots intäktsbortfall har prioriterats är inköp av en ny, mer digital kassaapparat som bland annat möjliggör effektivisering vid inventering och framtagande av lagervärde.

Den publika verksamheten med utställningar, program och kunskapskommunikation har påverkats mycket under året på grund av Covid-19-pandemin. Mycket har genomförts digitalt och utomhus. Ekonomiskt har resurserna trots detta nyttjats i stort sett fullt ut.

Hemslöjden uppvisar ett överskott mot budget, vilket främst beror på lägre kostnader på grund av förändrad verksamhet med anledning av Covid-19-pandemin.

Fastighetsförvaltningen och byggnadsvården uppvisar också ett positivt resultat, främst på grund av att personresurser och kompetens saknats för att genomföra flera av de planerade projekten på friluftsmuseet, till exempel restaurering och renovering som visat sig mer komplicerad och krävt mer antikvarisk kompetens för förundersökningar än vi haft tillgång till eller hunnit med. Istället har enklare prioriterade restaureringar genomförts, och de svårare och mer kostsamma har fått skjutas upp.

Generellt har verksamheten vid Väster-norrlands museum inte påverkats ekonomiskt negativt av pandemin under 2020.

Statliga satsningar på lägre arbetsgivaravgifter och ersättning för sjukfrånvaro

Övergripande mål	Fyraårs mål 2019-2022	Uppfyllnad av årets aktiviteter, 2020-12-31	Uppfyllnad mot fyraårs målen, prognos 2022
Museet har god genomförande-kapacitet och måluppfyllelse	Museets intäkter för affärsverksamhet, uppdragsverksamhet och projektbidrag uppgår till 20% av museets totala intäkter. Museet arbetar kontinuerligt och aktivt för att öka intäkterna.	73%	Andelen intäkter har ökat, om än marginellt, från år 2019 till 2020. Detta får anses vara bra med tanke på pandemin samt att museet inte har kafé i egen regi fr o m år 2020. Andelen år 2020 är 15,4%. Förväntas nå 20% enligt målet år 2022. Museet har arbetat aktivt och kontinuerligt för att öka intäkterna, men p.g.a. covid-19 har möjligheterna under 2020 varit ytterst begränsade. Prognosen att nå målet för 2022 är 100%.

samt krav på sjukfrånvaro vid symptom är exempel på faktorer som har skapat ett överskott. Eftersom museet har fritt inträ-

UTBLICK FRAMÅT

2022 var det andra året i den regionala kulturplanepreioden och perioden för uppdragsdirektivet. Prognosen är att fyraårsmålen ska nås. Museet har under de senaste två åren tagit stora steg avseende effektivisering och utveckling av verksamheten, att rikta uppdrag mot prioriterade grupper och gentemot länet inom alla områden. Det systematiska arbetet behöver ta fortsatta steg framåt under de återstående två åren av perioden, och nya 4-års mål behöver tas fram för kommande år.

Det är en intressant tid för läns museerna, med stora utmaningar och med utökade uppdrag, och läns museiutredningen *Genomlysning av förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet* som i dagarna levererats på uppdrag av regeringen ger ett antal viktiga utgångspunkter att arbeta vidare utifrån. Något som lyfts tydligt är vilket komplext och omfattande uppdrag läns museerna har och dess viktiga roll i den regionala infrastrukturen som nod för kulturarv och konst. Detta trots generellt låg bemanning i förhållande till de förväntningar som finns och med stark koppling utanför kultursektorn. Läns museerna ses ha en stor samhällsrelevans med sitt breda uppdrag - som minnesinstitution, folkbildare och institution för hållbar utveckling med fokus på social hållbarhet. Något som betonas också är att uppdraget kring kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning förutsätter långsiktig stabil finansiering, likasom andra delar av läns museernas verksamhet.

de och ytterst få evenemang med avgifter, så har inte ekonomin påverkats negativt.

Utöver detta så är det en tid då museisektorn påverkats mycket av Coronapandemin. Framför allt är det förstås de begränsade möjligheterna att hålla öppet som påverkat hittills, men samtidigt har sektorn varit snabb på att anamma nya metoder för att genomföra sitt uppdrag, något som är positivt för utvecklingen.

För Västernorrlands museums del har det varit oerhört positivt att kunna genomföra så mycket publik verksamhet utomhus under året, vilket verkligen visar på värdet med ett friluftsmuseum. Den digitala utvecklingen under året har också varit mycket värdefull för fortsatt utveckling. Trots dessa effekter, som delvis kan ses som positiva, så blir det en omstart för kulturlivet och för läns museerna börjar leverera fysiskt och publikt i sina miljöer igen, efter Covid-19-pandemin.

Här i norra Sverige är det viktigt att vi museer fortsatt samverkar med gemensamma frågor och utmaningar, och att hela museisektorn tar kliv vidare i sin samverkan. Dessutom behöver vi ta steg för att närma sig besöksnäring och näringsliv, utöver den traditionellt etablerade samverkan med kultur- och skolförvaltningar, kulturinstitutioner samt folkbildning och akademi, som också måste utvecklas gentemot nya krav.

För Västernorrlands museum är utmaningen att långsiktigt ro iland det stora och breda uppdrag som stiftelsen har. Strategin och planen framåt prognosticerar goda resultat, som kommer att skapa god läns-

tillgång till kulturarvet om länets museum får fortsatta utvecklas i denna riktning - till större relevans för och närvaro i länet.

Självfallet finns också stora utmaningar kvar avseende drift och utveckling av friluftsmuseet och museibygnaden, stora investeringar som behöver göras för att verksamheten ska fungera samt tillräckliga resurser för aktiv samlingsförvaltning. Museet omfattas också av de pågående

utredningar som görs avseende momsmodell, som kan påverka ekonomin i hög grad.

De kommande årens strategiska arbete blir avgörande för museets fortsatta måluppfyllnad och resultat långsiktigt - inte minst ifråga om att vara en nationell förebild för hållbarhet, en arena för demokrati och för att sätta fokus på värdet av vårt läns kulturarv, som måste nå så många fler.

Museibygnaden, Västernorrlands museum.

Angermanlandsgården på Mårberget friluftsmuseum.

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Fri entré www.vnmuseum.se
Butik & reception, tfn 0611-886 00